

Iskolakönyvtáros

1. évfolyam 5. szám

5.

1995. október

- Iskolai könyvtárak a magyar neveléstörténetben
- Könyvtárosképzés Kolozsváron és Debrecenben
 - Tájékoztatás gimnáziumi könyvtárban
 - A tankönyvek értékelése
- Bemutatjuk a városlódi iskola könyvtárát
- Könyvismertetések ■ Hírek

Szaktudományi, módszertani és tájékoztató folyóirat

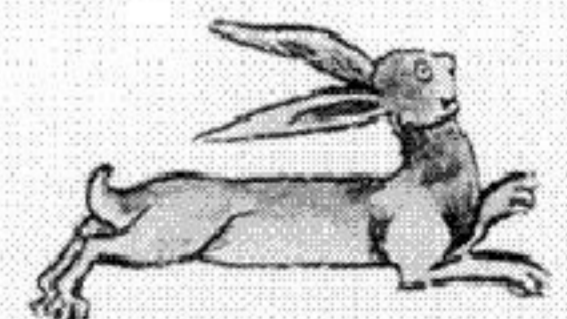
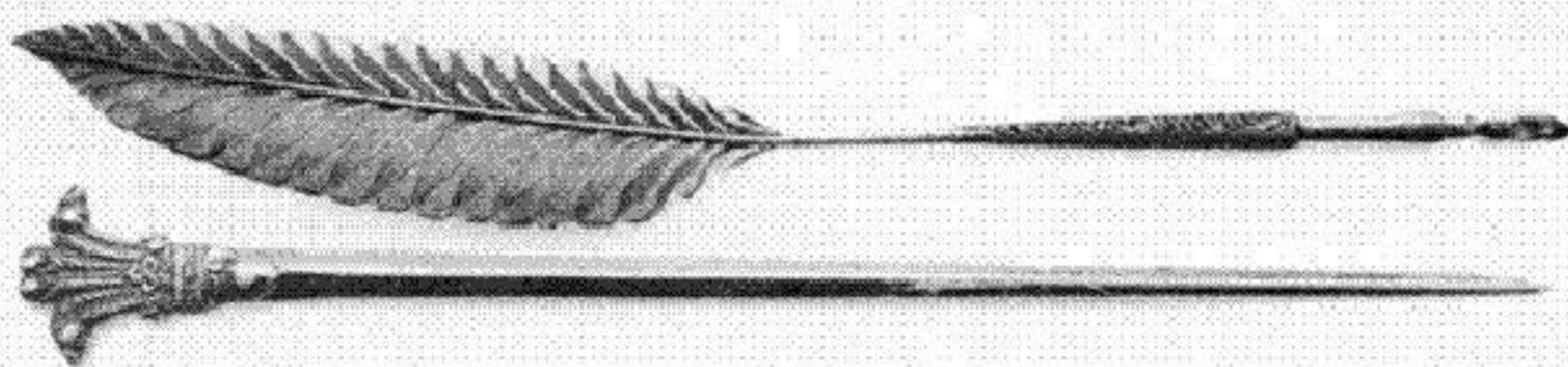
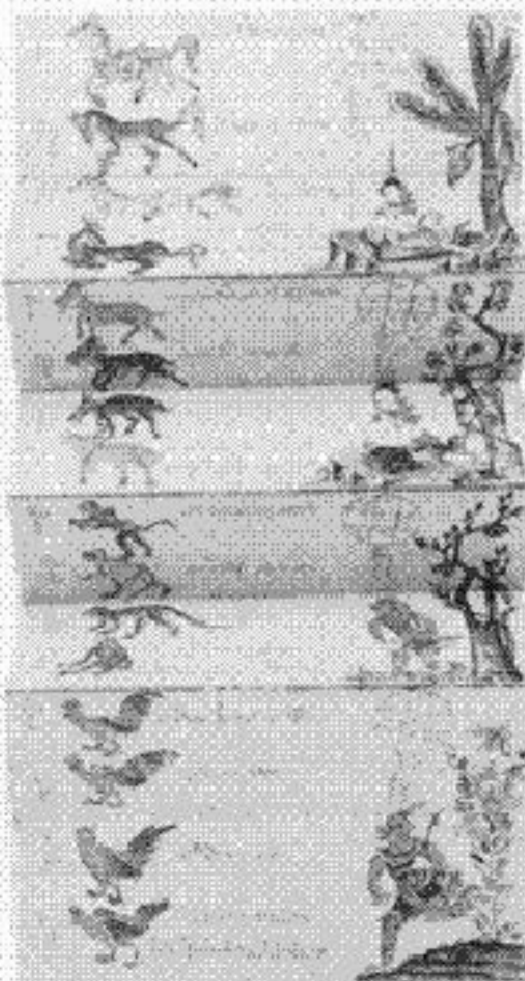
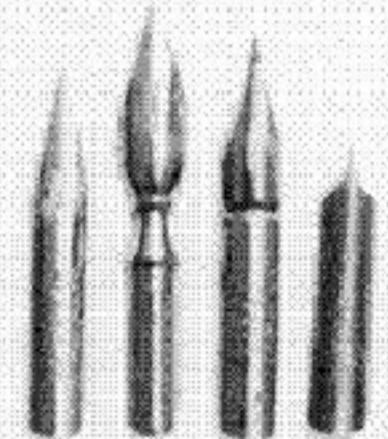
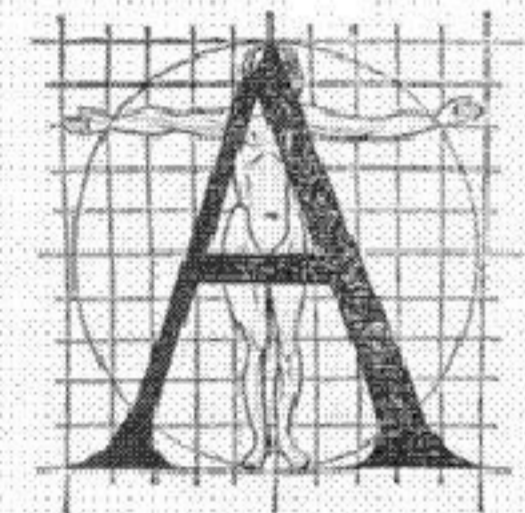
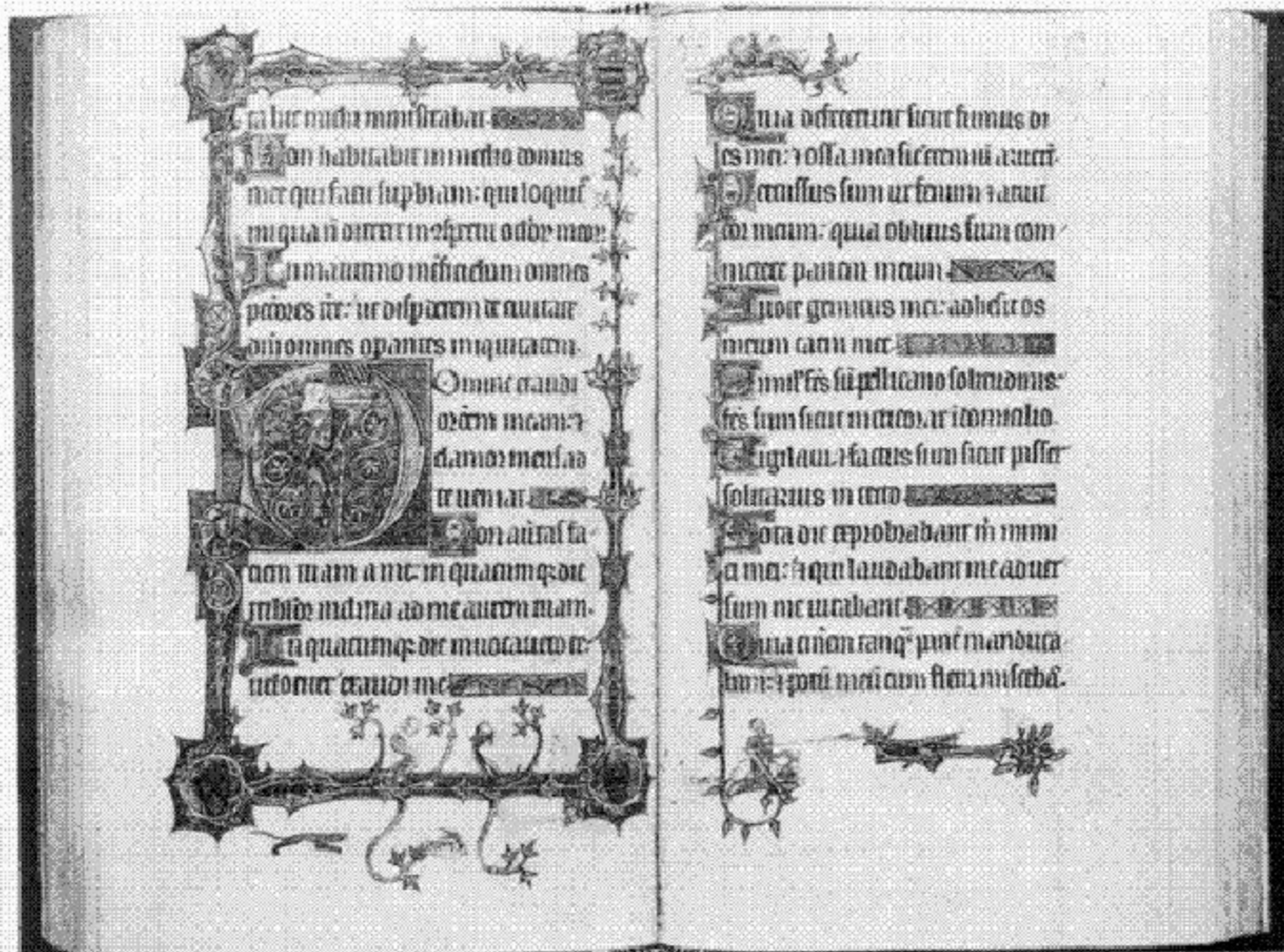
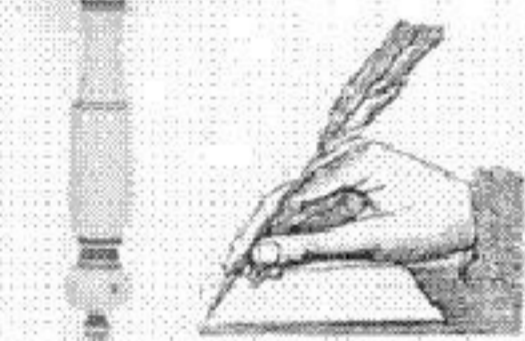
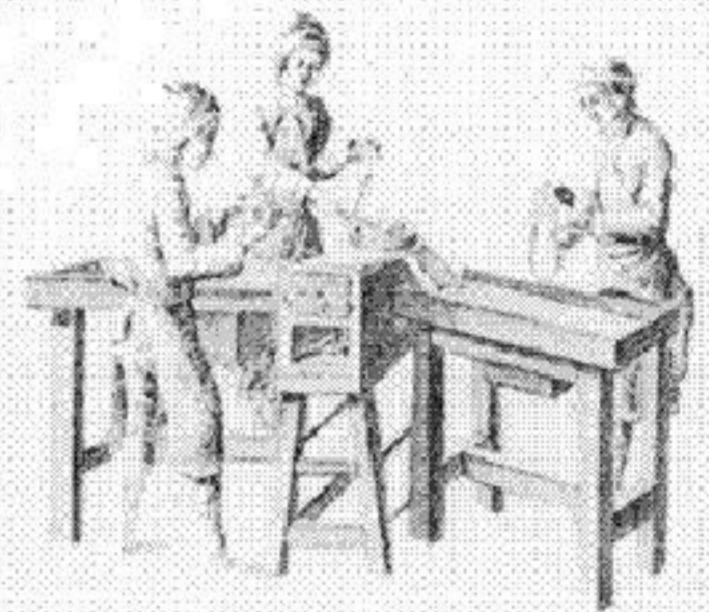
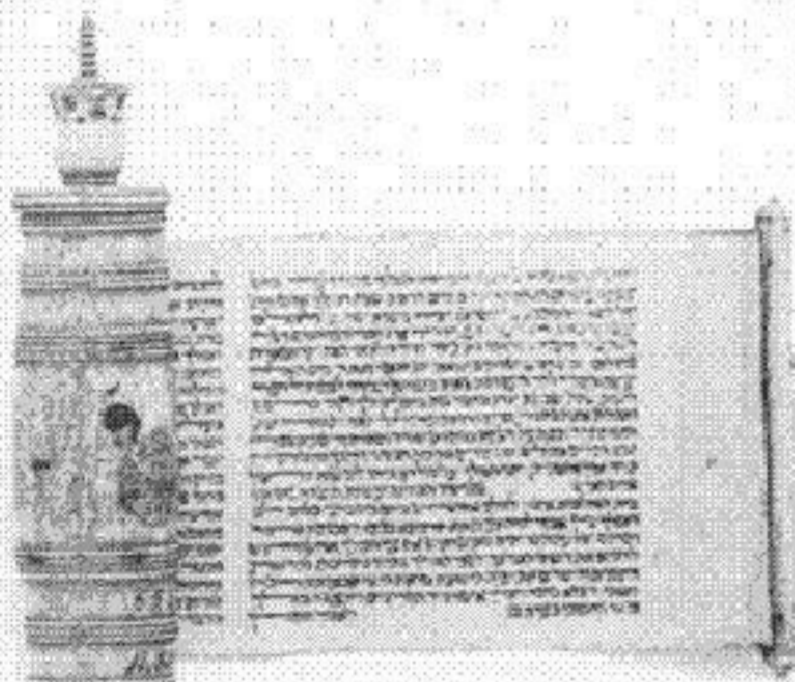
általános és középiskolák számára

SZEM TANÚ

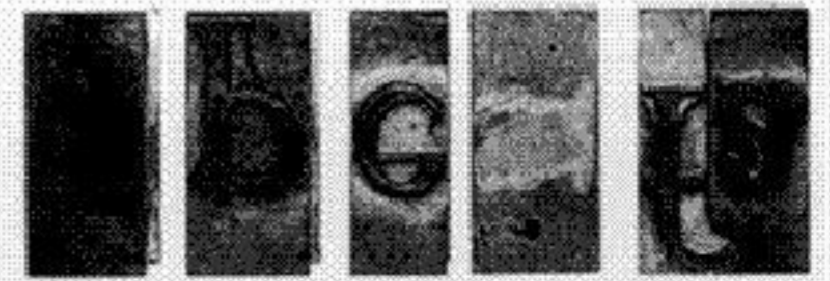

AZ ÍRÁS

Fedezzük fel az írás történetét
az ősi képirásoktól a középkori kódexekig
és a nyomtatott könyvekig

PARK
KIADÓ

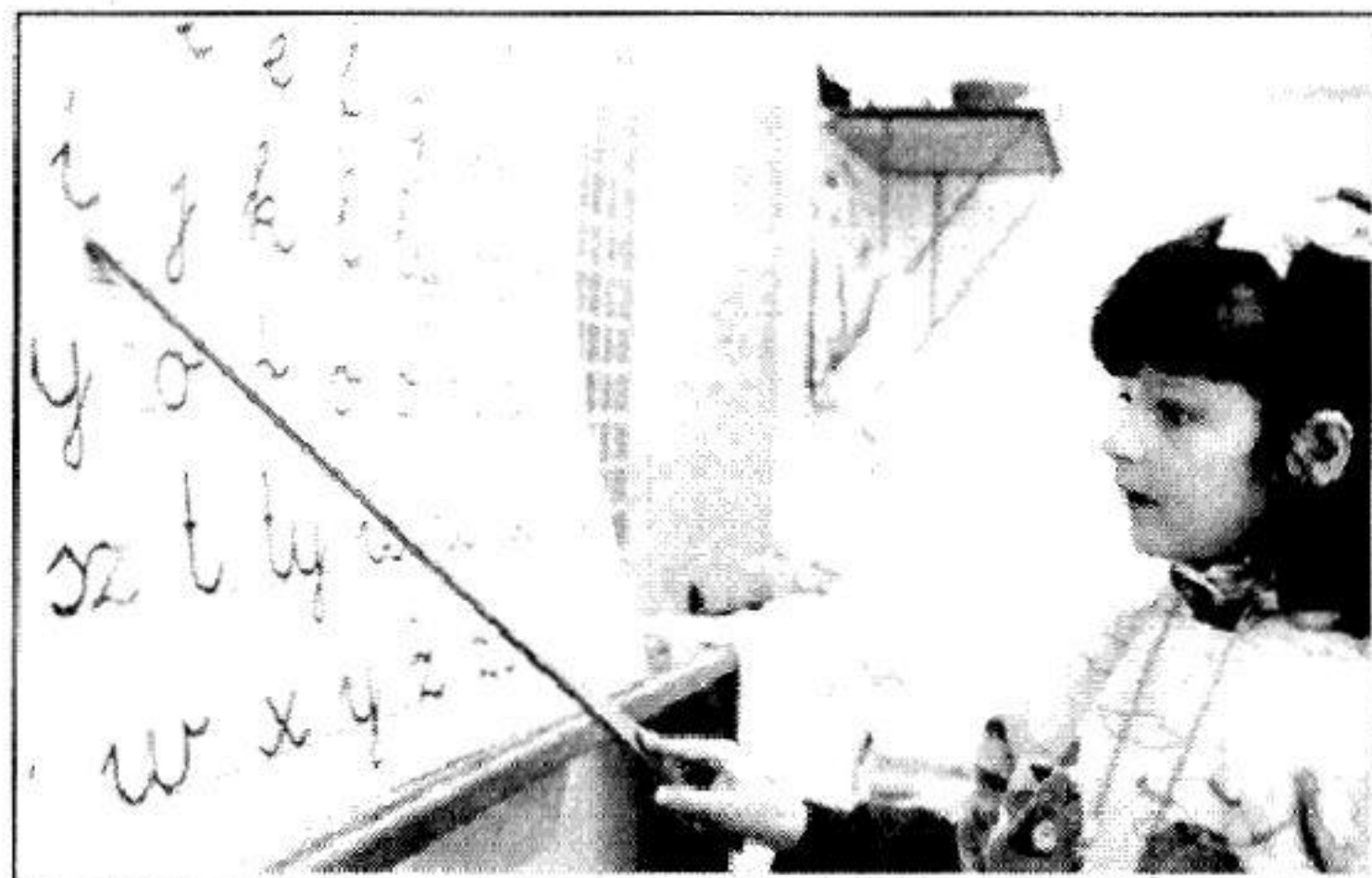
TARTALOM

E számunk szerzői:

Bontó Józsefné tanítónő, Báthory István Általános Iskola, Veszprém; Emmer Gáborné tanár, iskolakönyvtáros, Báthory István Általános Iskola, Veszprém; dr. Mészáros István neveléstörténész, Budapest; dr. Orosz Sándor tanszékvezető egyetemi tanár, Veszprémi Egyetem; dr. Suppné dr. Tarnay Györgyi egyetemi adjunktus, Kossuth Lajos Tudományegyetem, Debrecen; dr. Szabadi László tanár, programozó matematikus, Táncsics Mihály Gimnázium, Budapest; dr. Tóth Dezső könyvtáros, Vetési Albert Gimnázium, Veszprém; Tóth István Gábor tanár, iskolakönyvtáros, Táncsics Mihály Gimnázium, Budapest; dr. Tölgyesi József főszerkesztő, Veszprém; Zaharia Etelka könyvtáros, Cluj (Kolozsvár), Románia.

Fotók: Mészáros T. László Zalaegerszeg, Rádóczy Csaba Veszprém és archív felvételek.

A szerkesztő jegyzete: Az elszürkülés újabb veszélye?	2
Mészáros István: Iskolai könyvtárak a magyar neveléstörténetben	3
Zaharia Etelka: Tájékoztatás-tanítás a kolozsvári „Babeş-Bólyai” Egyetemen, illetve a kolozsvári egyetemi könyvtárban	8
Suppné Tarnay Györgyi: Könyvtárostanárok egyetemi képzése	10
Tóth Dezső: Tájékoztatás a veszprémi Vetési Albert Gimnázium könyvtárában	12
Pályázat	13
Emmer Gáborné: Könyvtárosok továbbképzésen (III.)	14
A tankönyvek objektív értékelése (Orosz Sándor)	16
A Bagoly V 1.0 könyvtári adatbázis-kezelő programcsomag (Szabadi László–Tóth István Gábor)	18
Iskola a Szent Mihály-völgyben (T. J.)	20
Könyvismertetések (Bontó Józsefné, Emmer Gáborné, Tölgyesi József)	15, 22
Hírek, adatok, közlemények	23

Iskolakönyvtáros

**Szaktudományi, módszertani és tájékoztató folyóirat
általános és középiskolák számára**

Főszerkesztő: DR. TÖLGYESI JÓZSEF. **A szerkesztőség munkatársai:** BARTÁK PÉTERNÉ szerkesztő, RÁDÓCZY CSABA, DR. TÓTH DEZSŐ,

VARGA ISTVÁN. **Tervezőszerkesztő:** BORDÁCSNÉ MÓROCZA ÉVA. **Szerkesztőségi titkár:** LAKATOS FERENCNÉ. **Szerkesztőség:** 8200 Veszprém, Victor Hugo u. 3. Telefon: 88/425-111, 423-244. Fax: 88/421-080. **Felelős kiadó:** Bakcsi András igazgató. **Kiadja és terjeszti:** NODUS KIADÓ – 8200 Veszprém, Victor Hugo u. 3. Telefon: 88/425-411; 88/423-244; 88/421-080. **Megrendelhető:** a kiadónál. A lap tanévenként hatszor jelenik meg. Az éves előfizetési díj: 720 Ft. **Nyomdai előkészítés:** Szurmay László, Veszprém. **Nyomdai munkák:** OOKPress Nyomda, Veszprém. **Felelős vezető:** Szathmári Attila. HU ISSN

Az elszürkülés újabb veszélye?

„AZ ELSZÜRKÜLÉS VESZÉLYE” címet *Fonay Tibor*, a most 85. évében lévő, Révfülöpön nyugdíjas-ként élő-alkotó Állami-díjas pedagógus adta címül egy, a Köznevelésben csaknem negyven évvel ezelőtt megjelent írásának. Cikkének apropója kettős volt: egyrészt felmérések nyomán igazolódott, hogy a pedagógusok mind kevesebb szakmai könyvet olvasnak, másrészt, az iskolai könyvtárak a központi ellátásban többnyire olyan köteteket kapnak, amelyek sem az önképzésben, sem pedig a tanítás során nem hasznosíthatók. Summázata így szól: „A tudás, a pedagógiai tudás minimális, és kiveszett az emberekből az érdeklődés lendülete is. Igaz, akiben ilyen élt volna is, az állandó egyhelyben topogás, a kínzó bizonytalanság, s az ebből folyó tehetetlenség következtében nem volt lehetősége kitekinteni a világra... Pedagógiánkat az elszürkülés veszélye fenyegeti...”

Természetesen, nem szabad szoros párhuzamot vonni pedagógiánk akkori állapota és mai helyzete között. Ám néhány jelenség összecseng. Ezek közül jónéhány az iskolai könyvtárak, a könyvek, a könyvtári szolgáltatások minősége köré összpontosul. Bizton állíthatjuk, hogy bár iskoláink az átmeneti megtorpanás, az elkerülhetetlen elbizonytalanodást is magukban hordozó átalakulások következményeként csorbát is szenvedtek, megújulva kerülnek ki a tartalmi, szerkezeti változásokból.

Ebben a megújulásban szerepet kell kapnia és feladatokat kell vállalnia a könyvtárosoknak, a könyvtáraknak. A nemzeti alaptanterv közeli elfogadása, majd az ez alapján történő nemzeti nevelés és oktatás már a következő évezredre készíti fel a diákokat. Természetesnek kell tartanunk, hogy ebből a szellemi és erkölcsi megújulásból nem maradhatnak ki a pedagógusok. Aligha lehet

kétséges, hogy ennek bázisa nem csak a hivatalos dokumentumokban kell, hogy jelen legyen és alapot szolgáltatson mindannyiúnknak, hanem a könyvtárakban az új tartalmakat hordozó könyvekben, folyóiratokban, s a könyvtárosok nem egyszerűen csak megújuló, hanem a korszerű informatikai tájékoztatás követelményeinek megfelelő színvonalasabb, sokoldalúbb tájékoztató munkájában is.

Talán játékos a következtetés, s némiképp úgy tűnhet, a gondolat sor vége illúzió lehet, hogy a könyv=tudás, a tudás=hatalom, s ahol hatalom van, ott a pénz, s ahol pénz van, ott könyvre is jut. A tudás-pénz-hatalom hármásában számunkra a tudás lehet az értékmérő, s a társadalom számára – nem elvitatva a pénz és a hatalom értékteremtő erejét –, hivatásunkból adódóan ez az, amit nyújtanunk kell. Ám most, az új évezred küszöbén, az egész világot átfogó információs forradalom közepette aligha állhatjuk meg helyünket a katedrán, e kitüntetett helyen, ha az iskolai oktatás körülményei a jövőben nem javulnak.

Ha a kívánatosnál hosszabban tartóan is, de láthatók a jelei annak, hogy az iskolák, s benne a könyvtárak igyekeznek lépést tartani a magyar társadalom igényeivel. A videótechnika, a számítógépek szinte már természetes tartozékai intézményeinknek, ám ezek mennyiségi (s nem kevésbé: minőségi) fejlesztése, a szoftverek lassú beáramlása, a multimédia-rendszerek, a könyvkiadók mind megannyi remek szakmai és háttéranyagul szolgáló, a tanítói, tanári önképzéshez, a továbbképzéshez szükséges könyveinek hiánya, s számos könyvtár pénzügyi szorítások miatt kényszerűen szűkített szolgáltatási lehetőségei azt jelzik, a lépésváltás – reméljük, átmenetileg –, nem olyan, amilyenre igény lenne, s

ami harmonizálna a nemzeti alaptanterv által indukált szükséglettel.

Az átmenet nehézségeit el kell fogadnunk, ezzel együtt kell élnünk az iskolában. Az okos józanság, a távolabbi célt és lehetőséget látó szemünk, s optimista pedagógus-hitünk segíthet bennünket abban, hogy ne csak figyelemmel kísérjük az átmenetet, hanem aktív közreműködésünkkel, iskolai és szaktanári (s talán szabad ideími: személyes egzisztenciánknak, szellemi igényességünknek), szükségleteinknek megfelelően történjen ez.

Az iskolai könyvtár csak egyik forrása e megújulásnak, ám elengedhetetlen feltétele. Itt összegződnek – nyomtatott és nem nyomtatott formában – azok a műveltségjavak, amelyeket a könyvtárosok segítségével, közvetítésével alkotó módon használhatnak fel tanító- és tanárkollégák és diákjaink. Jó lenne, ha e törekvésekhez partner lenne az iskolavezetés, az iskolafenntartó, s nem csak egyik költséghelyként szerepelne a könyvtár.

Tudjuk, a tudás megszerzésétől annak első hasznosulásáig nemcsak az út hosszú, hanem az eltelt idő is. Ez azonban nem lehet akadály annak, hogy csak a gyorsan megtérülő beruházás kapjon primátust. Oktatókutatók, tudománytörténészek, a társadalom jövőjét kutatók bizonyítják, értékes oktatás nélkül illúzió fejlett társadalmat, anyagi gyarapodást várni.

Akiken múlik, engedjék hát szabadon hatni azt a szellemi energiát, amely az iskolai könyvtárakban és a könyvtárostanárok munkájában jelen van. A jelek biztatóak, s reméljük, az elszürkülés veszélye nem lebeg fölöttünk Demoklész kardjaként.

Tibor Fonay

Iskolai könyvtárak a magyar neveléstörténetben

MÉSZÁROS ISTVÁN

Amióta iskola létezik, ez a funkciója: *nevelés és oktatás*. Amelyik intézmény e két feladat közül csupán az egyiket vállalja, az nem iskola, hanem valami más. Ezért nyilvánvaló: ahogyan az iskola, úgy az iskolai könyvtár is a történelem folyamán mindig a nevelés és az oktatás szolgálatában állt.

Rövid vázlatunkban a magyar neveléstörténetet tekintjük végig: mi volt a szerepük az iskolai könyvtáraknak?

Az első öt évszázad (11–15. század)

Iskolai könyvtár azóta létezik Magyarországon, amióta iskola működik hazánkban. Az iskolai könyvtár profilja, belső rendje, kapcsolódása más intézményekhez természetesen korról korra változott, de lényegi funkciója mindvégig azonos volt.

Nemsokára ezer éve, hogy 996 táján megkezdte működését az első magyarországi iskola Szent Márton hegyén (a mai Pannonhalmán). Diákjai és tanárai részére könyvtár állt rendelkezésre, erről a 11. század végi pannonhalmi kolostori könyvjegyzékből van biztos tudomásunk.

Ekkor, kezdetben még nem lehet egészen pontosan megkülönböztetni az egyéni könyvet és a könyvtári könyvet, a tudományos könyvet és a tankönyvet, a tankönyvet és a diákjegyzetet, de az adatokból biztosan következtethetünk az iskolai könyvtár léte.

Az 1010-es években például – tehát még Szent István korában – Bonipert pécsi püspök Chartres-ból szerzett be egy latin nyelvtudományi könyvet káptalani iskolája számára. Az 1030-as években a csanádi káptalani iskola megszervezése során az iskola vezetője – a „magyarok szimfóniája” történetből ismert Valter magiszter – könyveket hozatott az egyik királyi fővárosból, Székesfehérvárról.

A könyv és a könyvtár egyik funkciója nyilvánvaló: az *ismeretsajátítás, a tanulás-tanítás eszköze*. Széles körben ismert volt a középkori szólásmondás: „Haurit aquam cribro, qui vult discere sine libro” – „Szitával akar vizet meríteni, aki könyv nélkül kíván tudást szerezni”.

De ugyancsak már a kezdetekben egy másik funkció is nyilvánvaló volt: a könyv, a könyvtár a *jellemnevelés, az erkölcsi nevelés, a tágabb szellemi-lelki személyiségformálás eszköze* is. A 11. századi pannonhalmi könyvtári katalógusban a latin nyelvtan megtanulásának kötetei mellett ott volt a rendalapító, Szent Benedek „regulája”, azután a szentírás könyvei, a szentek élete, köztük a pannonhalmi kolostor védőszentjének, az egyszemélyben bátor katoná, ugyanakkor irgalmas szívű püspök, Szent Márton életrajza, és számos más erkölcsnevelési kötet, s ugyanebből a célból Ciceró és Lucanus egy-egy kötet.

De ugyanígy megtalálhatta a középkori tanár és diák mind a nevelési, mind az ismeretgyarapítási célú műveket a többi hazai középkori kolostori és káptalani iskola könyvtárában. Sőt a 14. századtól kezdve már a nagyobb városaink plébániai iskoláival kapcsolatos könyvtárakban is.

Ismerjük a kölcsönzés módszerét is. A brassói szójegyzékben ránk maradt ez a középkori kifejezés: „antiblum”, amelyet az 15. században így fordítottak le magyarra: „könyvekért adtatott zálog”. Tehát a könyvtárból kölcsönvett könyvért valamiféle zálogot kellett otthagyni a könyvtárosnál.

Az 1390-es évektől az 1530-as évekig működött Esztergomban az *első hazai kollégium*, a Collegium Christi. Itt ingyen tanulhat-

tak azok a tehetséges szegény fiatalok, akiket azután külföldi egyetemi tanulmányokra küldtek. A Collegium Christi külön könyvtárral rendelkezett, ennek számos darabja napjainkra is megmaradt, korabeli tulajdonos-bejegyzéssel: „Collegii Christi Strigoniensis liber” vagyis „Az esztergomi Krisztus-kollégium könyve”.

Ugyancsak tudunk az esztergomi káptalani iskola könyvtáráról néhány 15. századi ránk maradt, ma is kézbevehető kötetéről.

A humanizmus hatásai (15–18. század)

Hazánkban a 15. század folyamán, Mátyás király uralkodása idején jelentkezett a humanizmus eszmeáramlata. Beszűrkedett az iskolába is, kialakítva a *humanista („humán”) gimnázium* iskolatípusát. Ez az iskola, s a vele kapcsolatos könyvtár is érvényesítette a korábbi kettős pedagógiai elvet: az ismeretnyújtás éppen úgy célja és alapvető feladata, mint a tanulók teljes személyiségének formálása, nevelése.

Lényegében mindkét vonatkozást szolgálta a 15. század végétől (egészen a 20. század elejéig) az *antik klasszikus – latin és görög – szerzők* műveinek tömeges jelenléte a gimnáziumokban, a kollégiumok gimnáziumi tagozataiban, az iskolai könyvtárakban. Ezek a kötetek a konkrét latin és görög nyelvtanulást éppen úgy szolgálták, mint az erkölcsi értékek, jellembeli ideálok elsajátítását.

A 15–16. század fordulója körüli időben, a Mohács előtti évtizedekben már széles körű volt hazánkban a humanista gimnáziumok hálózata. Legjelentősebb volt közöttük a budavári Boldogasszony-iskola, a Boldogasszony-temploma (a mai Mátyás templom) mellett.

A 15. század utolsó évtizedeiben jelentek meg a hazai iskolákban, iskolai könyvtárakban a *nyomtatott könyvek*, a korábbi, illetve meglévő kéziratos kötetek mellett. Első adatunk a nyomtatott könyv iskolai használatára a sárospataki katolikus plébániai iskolából való. Mátyás király uralkodásának utolsó éveiben, 1489-ben és 1490-ben az iskola rektora, Kisvárdai János azt a szómagyarázó könyvet használta („Vocabularius breuiloquus”), amelyet Heinrich Quantell kölni nyomdája 1479-ben, 1486-ban vagy 1487-ben jelentetett meg. (E kötetben egyébként Janus Pannonius híres ferrarai professzorának, Guarino da Veronának egyik latin nyelvészeti tanulmányát is olvashatta a sárospataki rektor, illetve a nagydiákok egyike-másika.)

*

Az örökölt kettős funkciót-feladatot teljesítették a *reformáció-ellenreformáció nyomán korszerűsödött humanista szellemű iskolák és iskolai könyvtárak*; ugyanezt vállalták a 16. század második felében kialakuló katolikus és protestáns kollégiumok könyvtárai is. A korábbi nagyobb középkori katolikus iskolákból átfelzárkózó protestáns kollégiumokban, illetve az új alapítású protestáns kollégiumokban éppen úgy, mint a katolikus jezsuita és piarista szerzetesrendi kollégiumokban e könyvtárak közös használatban voltak – akárcsak korábban, a középkorban – a helyi

egyházi közösséggel, püspökséggel, szerzetesi rendházzal, helyi egyházi és világi körökkel.

Kétségtelen: gazdagabbakká váltak a reformáció-ellenreformáció nyomán az iskolai könyvtárak, de az is tény, hogy ekkor jelentek meg az iskolai könyvtárakkal – általában a könyvtárakkal – kapcsolatos *első tiltások* is. Mindkét oldalon tiltották a másik fél vallási-ideológiai felfogását közlő kötetek olvasását, ezeket be sem szerezhették.

A korábbi középkori hagyományokat követve a nagyobb iskolák könyvtárosai ebben az időben esküt tettek feladatuk lelkiismeretes és hűséges elvégzésére.

Érdeemes felidézni Apáczai Csere János 1658-ban készült erdélyi egyetemtervének azt a részletét, amely a könyvtárra vonatkozik:

„A bibliotheca is felette szükséges mind a deákokra s mind a professorokra nézve, kik kevés proventusokat (=jövedelmüket) ne kényszeríttessenek mind a könyvekre költeni, hanem az közönségeseket magoknak megszerezvén, legyen a ritkábbakért hová bízni.

A bibliothecának pedig ajtaját minden szerdán és szombaton déljest (=délben) meg kellene nyitni, és ha ki kicsodás könyvet kívánna, a közös asztalra kellene kiadni, nem bocsátván a könyvekhez senkit a bibliothecarius, ki ez munkájáért beérné az odafel megmaradt 100 forintjával” (vagyis a tanárok kifizetése után évente fennmaradó száz forinttal).

A 18. században a nagydiákok által is használt jelentősebb, gazdagabb közösségi könyvtárakban (például Pannonhalmán, Zircen, Debrecenben, Sárospatakon) jelen voltak már a földgömbök, éggömbök, térképek is, nem csupán az írott anyagok.

*

Az 1777-ben kiadott királyi tanügyi rendelkezés, a *Ratio Educationis* részletesen rendelkezett a királyi akadémiák könyvtáiról, valamint az ekkor Nagyszombatból Budára helyezett egyetem könyvtáráról, az Egyetemi könyvtárról.

(Meg kell jegyezni: az akadémiák és az egyetem bölcsészfakultása a középszintű oktatás intézményei voltak 16–18 éves fiúk számára, a középkori kezdetektől egészen 1848-ig!)

A gimnáziumokba ekkor a 10–16 éves fiúk jártak; e gimnáziumok könyvtáiról ebben az 1777-ben megjelent királyi iskolügyi rendelkezésben nem esett szó. De

bőségesen olvashatunk – a 240. paragrafusban – a gimnáziumi tanévzáró ünnepélyen az erre érdemeket szerzett tanulók számára adandó *jutalomkönyvekről*.

• Egy fontos fél évszázad (1800–1850)

Az 1806-ban kiadott újabb királyi *Ratio Educationis* a gimnáziumok igazgatóinak köteleességévé tette: legyen gondjuk – többek között – iskolájuk könyvtárára is. Az iskolai könyvtárak hazai történetében jelentős dátum ez: ekkor jelenik meg először egy állami hivatalos rendelkezésben utasítás a középszintű iskola saját – más intézményekkel nem közös – önálló könyvtáráról, ekkor jelenik meg a mai értelemben vett iskolai könyvtár.

Nem sokkal korábban, az 1790-es évek, a 18–19. század fordulója körüli idők változást hoztak más tekintetben is: megjelentek az ifjúsági irodalom első termékei két műfajban: a regény a *Robinson* kötetében, s a kalandos útleírás az „*Amerika felfedezése*”-ben Nyugat-Európában, s nálunk is, magyar nyelven.

Két új műfaj, de mindkét műfajú könyv célja hagyományosan kettős: egyrészt ismeretgyarapítás, másrészt erkölcsi ideál-nyújtás. Mindkét könyv mélyreható nevelési céllal íródott, a felvilágosodás pedagógiai célját népszerűsítve és terjesztve az adott külső körülményeken, anyagi és természeti bonyodalmakon saját erejével felülkerekedő győzelmes egyén ideálját tette rokonszenvenné. Ugyanakkor e kötetekkel megjelent az iskolai könyvtárakban a *szórakoztató funkció* is.

Ezek a művek – és más hasonlók – a 19. század első felében kerültek be a hazai középszintű iskolák könyvtáraiba.

*

Az iskolai könyvtárak számára is kiemelkedően jelentős korszak volt a *reformkor*: az 1830-as, 1840-es években ugyanis a hagyományos addigi két funkció mellett, illetve azokon belül megjelent a *nemzeti nevelés, hazafias nevelés* igénye, kívánalma és követelménye. Ennek elsőrendű eszköze, segítője, elmélyítője a kortársi magyar irodalom (próza, költészet, dráma) kötetének tanulmányozása. Ezek bőséges helyet kaptak az iskolai könyvtárakban is.

Vörösmarty, Kölcsey, Berzsenyi, a Kisfaludyak, a korábbiak közül Csokonai Kazinczy és számos mások művei ott so

rakoztak az iskolai könyvtárak polcain, ezekből kerültek ki a tanévvégi jutalomkönyvek. E ma már klasszikussá vált szerzők akkor kortársi szerzők voltak!

Az ekkor alakuló és működő iskolai önképzőkörök, olvasókörök elsődleges célja is ez volt: a kortársi magyar irodalom műveinek tanulmányozása, a magyar nyelv, a magyar történelem minél alaposabb megismerése, s ennek nyomán a *magyarságtudat kialakítása és fejlesztése*. Sok iskolában külön önképzőköri könyvtárat is szerveztek maguknak a diákok.

S az egyik leglényegesebb reformkori változás: ekkor indult meg az iskolai könyvtárak köteteinek *magyar nyelvvé válása* (a korábbi zömmel latin nyelvű, kis részben német nyelvű kötetek helyett).

A reformkorban vált tehát az iskolai könyvtárak lényeges nevelési funkciójává a *nemzeti-hazafias nevelés*, amelynek igen fontos része volt a magyar nyelvi nevelés, a magyar történelmi tudat kialakítása és elmélyítése a tanulóknál.

Eddig a középszintű iskolák (tehát gimnáziumok, kollégiumi gimnáziumi tagozatok) könyvtára közös volt a fenntartó intézmény könyvtárával: a katolikusoknál a szerzetesi közösség, a rendház, a protestánsoknál a teológiát tanító akadémiai tagozat, a lényegében papképző kollégium, egyházkerület könyvtárával.

Békés, viharos száz esztendő (1850–1950)

E téren 1850-ben következett be változás. Ekkor terjesztették ki Magyarországon a Bécsben kiadott *Organisations-Entwurf* felnevezésű kultuszminisztériumi rendelkezést a középiskolák reformjáról. Ennek alapján szervezték meg hazánkban is a nyolcosztályos gimnáziumot a 10–18 éves fiúk számára, végén az érettségi vizsgával; ez rendelte el egy új középszintű iskola, a reáliskola létesítését a gimnáziumok mellett. Mindkét iskolatípus számára részletes utasítást adott az *Organisations-Entwurf* a külön tanári könyvtár és a külön ifjúsági könyvtár ügyében.

Az 1860-as években – az 1850-es évek mélypontja után – újra nemzeti szelleművé váltak a hazai iskolák: 1861-től a középszintűek, 1886-tól a népiskolák. Az iskolai könyvtárak előtt ekkor is változatlanul a *hagyományos kettős funkció* állt, de az oktatási cél mellett a nevelési cél a reformkorban kialakult differenciált formában élt tovább:

I. ismeretbővítés,

II. a) erkölcsi nevelés,

b) nemzeti-hazafias nevelés, ezen belül magyarnyelvi nevelés, a magyarságtudat nevelése.

A dualizmus idején az iskolai könyvtárak fajtái az iskolatípusok szerint *több irányban is kibővültek*. A gimnázium és a reáliskolai könyvtárak mellett megjelentek az elemi népiskolák, a polgári iskolák, valamint a középszintű ipari és kereskedelmi szakiskolák tanári és ifjúsági könyvtárai.

Már korábban, az 1850-es években működtek a tanítóképző, a tanítónőképző és az óvónőképző intézetek tanári és ifjúsági könyvtárai.

Fontos szerepet játszott az 1867-ben hivatalba lépő *vallás- és közoktatásügyi minisztérium* – létezése kezdetétől máig – az iskolai könyvtárak tartalmi vonatkozásainak alakításában, fejlesztésében. Számos rendelkezést, utasítást adott ki iskolai könyvtári ügyekben, ajánló jegyzékeket állított össze mind az elemi népiskolák, mind a középszintű iskolák könyvtárai számá-

ra, különféle minisztériumi és társadalmi bizottságok segítettek az iskolai könyvtárosoknak, alkalmi folyóiratokat is közreadtak számukra.

A *tanári* könyvtárak állománya a dualizmus idején kibővült: a korábbi, főként szaktudományos művek mellett egyrészt a kortársi modern *pedagógiai, neveléstudományi, szak módszertani művekkel*, másrészt a *szakfolyóiratokkal*.

Jól megfigyelhető a tanári könyvtárak állományának tematikai pluralizálódása a dualizmus idején. Az állami középiskolák könyvtáraiban éppen úgy, mint a katolikus és protestáns felekezeti gimnáziumokban, a szerzetesi iskolákban is a hagyományosan elfogadott értelmezésű kötetek mellett a bírált, kritizált, elutasított nézeteket tartalmazó köteteket is beszerezték (például a darwinizmussal, a szocialista-kommunista eszmékkel, a szabadkőművességgel és hasonlókkal foglalkozó köteteket).

Kialakult és megszilárdult a dualizmuskori *ifjúsági* iskolai könyvtárak állományrendje is:

I. a) klasszikus szépirodalom,

b) kortárs-szépirodalom,

II. a) tudományos ismeretterjesztő irodalom,

b) képes, illusztrált művészeti ismeretterjesztő szakirodalom,

III. ifjúsági szépirodalom,

IV. ami egészen új: az ifjúsági folyóiratok.

Jól látható: a korábbi nevelési mezőny gazdagodott az *esztétikai nevelés irodalmi és művészeti vonatkozásaival*.

Ebbe a folyamatba tartozott az 1860-as évektől a 19. századi magyar irodalom új hullámának beáramlása az iskolai könyvtárakba. A korábbiakhoz ezekben az évtizedekben csatlakoztak Petőfi és Arany János művei; ekkor kerültek az iskolai könyvtárak polcaira a magyar népmesék és népmondák kötetei, a népköltési gyűjtemény darabjai; s ami feltűnő ugyan, de érthető: az 1848-as magyar szabadságharc dicsőségét, hősiességét, igazságát feltáró könyvek is! Az 1870-es, 1880-as években!

S az iskolai könyvtárakba ekkor nagy mennyiségben, nagy példányszámban vételezett Verne, Cooper, May Károly-könyvek, Mark Twain és mások ifjúsági regényei, Benedek Elek, Molnár Ferenc, Gárdonyi Géza regényei – túl a nevelési célokon – a *szabadidő örömteli szórakozással – érdekes, izgalmas, de ugyanakkor nevelő hatású – olvasással való eltöltésének szélesebb körül alkalmait* nyújtották.

A 19–20. század fordulóján kibontakozó hazai *reformpedagógia* is hatással volt iskolai könyvtárainkra: a tanári könyvtárakban megjelentek a *gyermektanulmányi művek*, elősegítve a tanulók alaposabb, tudományos megértését, megismerését; az ifjúsági könyvtárak pedig már igyekeztek kielégíteni a tanulók *egyéni érdeklődését* egyrészt az iskolai tananyag mélyebb, részletesebb megismerése, másrészt az iskolai tananyagban nem szereplő, de a gyereket egyénileg érdeklő témák megismertetése céljából.

Ettől kezdve elmondható: mindezek nyomán az iskolai könyvtárak a *tanulók teljes személyiségének fejlesztését* szolgálják.

De a 20. század eleje más jellegű bővülést is hozott: a könyvek mellett ekkor kezdik alkalmazni az epidiaskóppal kivetíthető állóképeket, a *diaképeket*: létrejött az iskolai könyvtár részeként a *diatár*.

*

Az iskolai könyvtárak hazai fejlődésének jelentős korszaka volt a két világháború közötti időszak: 1920-tól az 1940-es évek elejéig.

Az egyes korábbi iskolatípusok könyvtárai mellett ekkor már tanári és ifjúsági könyvtárat szerveztek a szakmunkás (tanonc) iskolákban is.

Az 1920-as évek második felében Klebelsberg Kuno kultusz-miniszter tanyai-falusi elemi népiskola-épitési akciója keretében *népkönyvtárak* sokaságát telepítették a falvakban. Ezek értékes könyvállományukkal a helyi elemi népiskola tanítójának vezetése alatt mind az elemi népiskola tanulóinak, mind a falu és környékének lakossága számára adtak könyvkölcsönzési, olvasási lehetőséget.

1920–1944 között is változatlan volt az iskolai ifjúsági könyvtárak hagyományos funkciója:

- egyrészt az ismeret-elsajátítás, illetve a nevelés (ezen belül az erkölcsi nevelés, a hazafias-nemzeti és az esztétikai nevelés) szolgálata,
- másrészt a tanulók egyéni érdeklődésének kielégítése, valamint a szabadidő örömteli, élményszerű olvasnivalóval való ellátása,
- mindezekon keresztül a tanulók teljes személyiségének fejlesztése.

Fontos változás: az iskolai könyvtárakban az 1920-as évek elejétől teljesen visszaszorult a latin–görög klasszikus állományrész, viszont *előtérbe kerültek s egyre gyarapodtak a modern természettudomány újabb eredményeit tárgyaló kötetek.*

Az ifjúsági irodalommal kapcsolatban érdemes idézni az 1928-ban tartott III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus javaslatát, amelyet *Sík Sándor*, a téma előadója terjesztett elő:

„Mondja ki a kongresszus a következőket:

1. Hogy a magyar irodalomnak ifjúsági olvasmányul alkalmas remekei (Arany, Gárdonyi stb. munkái) minél olcsóbb és minél tetszetősebb alakban közreadassanak;
2. hogy a tanügyi kormány – megfelelő erkölcsi és anyagi értékelés útján – találjon módot arra, hogy legjelesebb élő íróinkban kedvet és ambíciót támasszon tárgyuk és formájuk miatt az ifjúságnak alkalmas művek írására,
3. hogy a külföldi ifjúsági irodalmaknak magyarul még meg nem jelent remekei jeles írók műfordításában a magyar ifjúság kincseivé váljanak;
4. hogy az ifjúsági irodalom kánonjába felvett és felveendő művek stilisztikai szempontból gondosan átvizsgáltassanak és szükség esetén arra hivatott magyar írók által átdolgoztassanak.”

A javaslatokat a kongresszus 1928. július 4-én egyhangúlag elfogadta.

*

Ebben az időben *újabb nevelési irányok és áramlatok* érvényesültek az iskolai oktatásban-nevelésben, s ennek nyomán az iskolai könyvtárak tematikájában is. Ekkor kerültek be

– a *testi neveléssel, természetjárással, sportokkal* kapcsolatos könyvek, valamint

– a *modern önismerettel, jellemneveléssel* foglalkozó ifjúsági művek kötetei. Ezek egyrészt vallásos megközelítésűek voltak, másrészt korszerű pszichológiai-szaktudományos alapon nyújtottak lehetőséget a fiataloknak – főként a kamaszkorúaknak, serdülőknak – maguk jobb megismerésére. Számos értékes kötetben szerencsésen ötvöződött e kétirányú tárgyalásmód.

– A *modern magyarságtudat, korszerű magyarságismeret* (mai divatos kifejezéssel: a nemzeti identitástudat) kötetei az 1930-as években kerültek az iskolai könyvtárakba. A népi írók művei, a falukutatók szociográfiai munkái, a „Mi a magyar?” kérdéskör tudós kutatóinak könyvei, azután a magyar népdallal, népművészetekkel, népballadákkal, néptáncal, népmesékkel foglalkozó kötetek.

Természetesen az iskolai ifjúsági és tanári könyvtárak számos kötetét átjárta a trianoni békeszerződés megdöbbentő igazságtalansága feletti felháborodás jogos érzése. Számos könyvben felmerült a történelmi Magyarország egykori területeinek visszacsatolási igénye is, amelynek azonban nem sok realitása volt. Az iskolai könyvtárak egyes kötetében halvány nyomokban jelentkezett a szomszédos népek, az ún. „utódállamok” lakosságának lebecsülése, becsmérlése is, ezek pedagógiai kára akkoriban is nyilvánvaló volt.

De az is tény: a hazai iskolai könyvtárakban nem szerepeltek sem antiszemita művek, sem a német fajelméletet közvetítő és terjesztő könyvek.

Az 1930-as években két új állományrészrel gyarapodtak iskolai könyvtáraink: sok helyütt volt *hanglemeztár* egyrészt az idegennyelv-oktatás, másrészt az esztétikai nevelés céljaira; s itt-ott már *filmtárak* is összeállítottak, ennek tükercsein az iskolai élet jelentősebb eseményeit, ünnepélyeit örökítették meg a diákfilmek.

*

Az iskolai könyvtárak életében is szomorú közjátékot jelentettek a második világháború alatti és körüli évek. A háborús események sok kárt okoztak az iskolai könyvtárak állományában, de még többet a politikai indítékú és célú selejtezések, könyvbuzuzások, könyvmegsemmisítések.

1943–1944-ben a bolsevikgyanúsnak nyilvánított műveket vonták ki az iskolai könyvtárakból, majd 1945 után a kommunista- és szovjetellenesnek minősített köteteket, 1948–1950 között a kommunista proletárdiktatúra szempontjai szerint az értékes könyvek igen széles körét ítélték pusztulásra. Hatalmas kár keletkezett ily módon.

Az egyházi iskolák államosítása is igen sok értékes iskolai könyvtár teljes pusztulását „eredményezte”.

A közelmúlt negyven esztendeje (1950–1990)

A második világháború után a fejlett nyugat-európai és amerikai országok iskoláiban egyre növekedett az iskolai könyvtárak – mint a komplex pedagógiai intézmény szervezeteinek – szerepe, s egyre inkább előtérbe került az iskolai könyvtáros sajátos pedagógiai szerepének fontossága az iskola egészének oktató-nevelő tevékenységében.

Nálunk e negyven év előbb keményebb, majd lágyabb kommunista diktatúrája az iskolák belső életének teljes átalakítását irányozta elő: e közoktatáspolitikai célja minden tanuló kommunista nevelése volt.

(A korszak neveléstudományi tankönyvei hol kommunista nevelésről, hol szocialista nevelésről írtak. A „szocialista” kifejezés használata azonban erre a hazai történelmi korszakra vonatkozóan – akkor is, most is – félrevezető: a nyugati országokban

létező szocialista politikai pártok és mozgalmak szocializmusfelfogása olyan messze volt a hazai, illetve a szocialista tábor országainak 1950–1990 között hirdett és megvalósított szocializmus-felfogásától, mint Makó Jeruzsálemtől!

A hazai iskolák megváltozott oktatási-nevelési céljainak megfelelően *megváltozott az iskolai könyvtárak funkciója* is.

A kommunista diktatúra a teljes iskolaügyet a kommunista társadalomépítés szolgálatába állította, ennek szolgálatában kellett állnia az iskolai könyvtáraknak is. Ez a cél határozta meg az iskolai könyvtárak könyvállományának összetételét is.

S mivel a kommunista nevelés lényegét jelentette a tanulók materialista-ateista nevelése, ezért a könyvtárakba a világnézeti érzékenységet témákban csak materialista-ateista felfogású, ilyen szellemű könyvek kerülhettek. Természetesen meg kellett tölteni néhány nem materialista szellemű klasszikus művet, de gondoskodni kellett ezek marxista-materialista magyarázatáról.

*

Azok az iskolai könyvtárostánárok, akik nem kommunista-szocialista embert, hanem *embert* akartak nevelni ebben az időben is tanítványaikból, nagyjelentőségű pedagógiai munkát végeztek. Nekik is köszönhető, hogy e négy évtized alatt fokozatosan egyre több értékes mű került az iskolai tanári és ifjúsági könyvtárakba az olvasókhöz a következő területeken:

- tudományos ismeretterjesztés,
- művészeti ismeretterjesztés,
- klasszikus és kortárs-szépirodalom,
- ifjúsági szépirodalom.

Ebben az időszakban jelentkező új témák az iskolai könyvtárak állományában:

- politika,
- társadalomelmélet,
- ateizmust propagáló, egyházellenes, antiklerikális, valláskritikai művek,
- a korszak végén: a sexualitást a korábbinál jóval nyíltabban tárgyaló művek.

Nem az iskolai könyvtárostánárok tettek róla, hanem az egyeduralgató kommunista közoktatáspolitikai, hogy akárcsak az iskolai oktatás-nevelés számos vonatkozása, úgy az iskolai könyvtárak sok könyve is nagy kárt okozott a felnövekvő ifjúságnak. Igaz, hogy sok értékes kötet segítette a fiatalok emberi fejlődését, de ezek mellett ugyanakkor sok könyv ártott nekik, többek között

- tudománytalan nézetek terjesztésével,
- hamis történelemszemlélet, torzított magyarságtudat kialakításával,
- egy naív, illuzórikus, áltató jövőképpel,
- sok tévedés, hamisítás, sőt hazugság propagálásával egyes emberekről, egyes eseményekről, folyamatokról, múltból és jelenről,
- a materializmus-ateizmus erőszakolásával,
- és nem utolsósorban sokféle értékes szellemi irányzatról való hallgatásával.

Különösen sok selejtes mű árasztotta el az iskolai könyvtárakat az 1950-es, 1960-as években a kommunista pártpropaganda ifjúsági szintre transzponált ismeretterjesztő termékeiből és a szemantikusan ifjúsági szépirodalom darabjaiból.

S ugyancsak sok kétes értékű kötet került az iskolák könyvtáraiba az 1960-as években, az 1970-es évek első felében, annak a hatalmas méretű, nagyszabású, az egész országot átjáró erőszakos materialista-ateista (azaz vallásellenes) világnézeti offenzívának a szolgálatában, amely e másfél évtizedben (tehát nem a Rákosi-korszakban!) zúdult az iskolákra, pedagógusokra, szülőkre.

Nem hagyható azonban említés nélkül, hogy az iskolára, az iskolai könyvtárra nehezedő hazai politikai-ideológiai negatív hatások enyhültek az 1980-as években.

Kárt is okozott tehát az iskolai könyvtár állományának egy részével a magyar iskolás ifjúságnak ez alatt a negyven év alatt – ezt őszintén ki kell mondani. De ugyanakkor erőteljesen hangsúlyozni szükséges azt is, hogy ez alatt nagy érdemeket szereztek iskolai könyvtárosaink a tudományos és művészeti ismeretterjesztésben, a klasszikus és modern kortársi értékes szépirodalom, s az értékes ifjúsági szépirodalom megszerettetésében, pozitív pedagógiai hatásaik érvényesítésében.

Az is regisztrálható: az illetékesek valamelyest növelték az iskolakönyvtárosi státusok számát, ösztönözték az olvasáspedagógiai kutatásokat s más, e témájú tudományos vizsgálatokat. S az iskolai könyvtárak nálunk is új tagozatokkal gyarapodtak – a világszerte érvényesülő technikai fejlődés jóvoltából – ekkortájt: a diatár, a hanglemeztár, a filmtár mellett megtalálható a legtöbb iskolai könyvtárban a *szalagtár*, legújabbban a *videótár*, a „*mediatár*”, a *számítógép*.

Az 1970-es évek végén merült fel a hazai iskolai könyvtárügyi szakirodalomban az iskolai könyvtárakra alkalmazva a „*tanulási forrásközpont*” elnevezés. Szolgai átvétel ez a kifejezés a nyugat-európai, amerikai szakirodalomból, amely az iskolai könyvtárak – e fontos komplex (=nevelési és oktatási) feladatokat ellátó intézménynek, az iskola szerves részének – sem lényegét nem jelzi, sem teljes funkcióját nem fejezi ki, sőt egészen elfedi a tanulók nevelésében betöltött, mással nem pótolható, nélkülözhetetlen szerepét.

S e közelmúltbeli évtizedek egy további újdonsága: egyesítették az iskolákban korábban széttagolt, külön-külön működtetett tanári, ifjúsági, önképzőköri, szakköri könyvtárakat, segélykönyvtárakat stb. Ettől kezdve *egyetlen könyvtárat* alkotva teljesíti a korábbi külön-részlegek összes feladatát.

*

Végigtekintve a magyar iskolai könyvtárak ezer esztendősi fejlődéstörténetén, megállapítható: *iskoláinkban mindig jelen voltak és az iskolai oktatásban éppen úgy, mint az iskolai nevelésben, mindegyik korszakban fontos szerepet játszottak az iskolai könyvtárak*. Volt – ne tagadjuk –, amikor kárt okoztak régebben is, újabbban is az ifjúság nevelésében. Mégis, a teljes történeti folyamat tanulmányozása eredményeként ez vonható le: mindig a *pozitív pedagógiai hatások* domináltak, még a legnehezebb időkben is. S ez a neveléshez értő, a gyereket, fiatalokat és a könyveket szerető iskolai könyvtárosoknak, áldozatos munkájuknak volt köszönhető.

Joggal remélhető: az 1990-es évvel kezdődött új korszak hazai iskoláiban a könyvtárak – nekik, az iskolai könyvtárostánár kollegáknak köszönhetően – a jó, az igaz és a szép terjesztői lesznek egy *humánus pedagógia* szolgálatában.

Tájékoztatás–tanítás a kolozsvári „Babeş–Bólyai” Egyetemen, illetve a kolozsvári egyetemi könyvtárban

ZAHARIA ETELKA

A kisebbségi közművelődés és a könyvtárügy Erdélyben az 1989. évi változás előtt

A szocialista kultúra negyven éve alatt szinte teljes felszámolásra került közművelődésünk hagyományos rendszere. Egyre hozzáférhetlenebbé váltak az egyházi és polgári szervezetek kulturális, közművelődési és könyvtári javai. Egységuralmódóvá vált a szocialista kultúra intézményrendszere.

A kisebbségben élő erdélyi, ill. romániai magyarság számára a szocialista átalakítás leple alatt az elnemzetietlenítés, az etnikai kötődés folyamatos gyengítése is beindult. Fokozatosan szűkültek az anyanyelvi iskoláztatási lehetőségek. Ami a kulturális intézmények hagyományának helyébe lépett, semmilyen tekintetben nem pótolhatta az előzményeket.

A könyvtárügy alakulására ugyanaz volt jellemző, mint a kultúra egészére. A régi múzeális gyűjtemények, könyvtári és levéltári anyagok, melyek évszázados hagyományokra tekintettek vissza – és amelyek 1948-ban állami tulajdonba kerültek –, az egyházak, az Erdélyi Múzeum Egyesület, valamint az EMKE (Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület) tulajdonát képezték. Míg a két világháború között ezek autonóm jellegűt senki meg nem kérdőjelezte, az új rendszerben egyre kényelmetlenebbé vált létük, azért mind inkább hozzáférhetlenebbé váltak. Több értékes könyvtári gyűjtemény csonkult meg vagy került zárlat alá. A kisebbségek lakta területeken is egyre csökkent a könyvtárak anyanyelvi állománya.

A romániai magyar könyvkiadás egyre inkább beszűkült, a magyarországi behozatal is egyre csökkent, és az ajándék-könyv is feldolgozatlanul került a tiltott könyvek polcaira. A hagyományos állományok gazdagsága némiképpen lassította ezt a lehámlási folyamatot Kolozsváron, Nagyváradon, Marosvásárhelyen.

A könyvtármozgalom szempontjából legalább ennyire hátrányosan érintette a magyarságot az anyanyelvű könyvtárosképzés teljes hiánya, a magyar könyvtárosok számának folyamatos csökkenése. Magyar etnikumú állampolgár számára a könyvtárosi szakmában való elhelyezkedés egyre nehezebbé vált.

A magyar nyelvű könyvtárosképzés beindulása Erdélyben

Az 1989 decemberi változások után biztató jelei mutatkoztak annak, hogy a romániai tanügyben általában, speciálisan pedig a kisebbségi oktatás terén jelentős változásokra lehetett számítani.

Az azóta eltelt idő bebizonyította, hogy noha történtek pozitív változások, számtalan esetben lépésről lépésre kell kicsikarni egy új szakterület oktatását, megszervezését.

A szakoktatás egyetemi szintű beindítása első lépésként a kolozsvári egyetem magyar tanszékének keretein belül volt

lehetséges; mégpedig úgy, hogy a könyvtárszakos stúdiumok választott szaktantárgyai lehettek a harmad-, negyed- és ötöd-éves magyarszakos hallgatóknak. Mellette a Heltai Gáspár Könyvtári Alapítvány és a Kolozsvári Egyetemi Könyvtár szakemberei sorakoztak fel. A következő lépést az új, 1994/95-ös tanév hozta meg, mert megjött a tanügyminisztériumi jóváhagyás a 2 tagozatos (román 15 hely és magyar 10 hely) főiskolai fokú könyvtárosképzés beindítására önálló szakként a történelem kar keretén belül.

A már meglévő könyvtárosok szakmai továbbképzését a Romániai Magyar Könyvtárosok Egyesülete és a Kovászna Megyei Könyvtár vállalta magára az évente augusztus 29. és szeptember 6. között megrendezett illyefalvi könyvtárostalálkozón, melynek meghívottai hazai és magyarországi kollégák, valamint jeles hazai és magyarországi előadók.

A több évtizedes mozdulatlanságból való kiemelkedésnek ezek a körvonalozódó útjai; s ezekből egyiknek egy részletébe szeretnék betekintést nyújtani.

Tájékoztatástán-tanítási tapasztalatok és gondolatok

A tudományos tájékoztatás tantárgyával a negyedév második félévében ismerkednek meg a könyvtárszakos hallgatók, miután harmadéven *Könyvtár és társadalom, Könyvtári és információs ismeretek, Könyvtárügy* valamint *Írás, könyv és könyvtártörténet* című stúdiumokat hallgattak végig; és a tantárgyak célja szerint megismerik a könyvtár fogalmát, funkcióját, a könyvtári tevékenység főbb területeit, az írás, a könyv és a könyvtártörténet főbb tudnivalóit.

A negyedév első félévében a katalógizálás, bibliográfiai leírás elméleti és gyakorlati elsajátítása volt a könyvtárszakos stúdium. A második félévben párhuzamosan oktattuk az *Oszályozás, információkereső nyelvek* valamint a *Tudományos tájékoztatás, információforrások, szolgáltatások* tudnivalóit heti két órában. Egy nagy vonalakban meghatározott (és a magyarországi tapasztalatokat hasznosító) tanterv alapján próbáltam meg felkészülni az oktatási feladatra. A könyvtárosi mindennapban tájékoztató könyvtáros lévén örömmel láttam hozzá a szakma elméleti tudnivalóinak felfrissítéséhez. Közösen állapodtunk meg abban, hogy az erdélyi valóságot figyelembe véve párhuzamosan elsajátítjuk a román szakszókincset is diákjainkkal, és ahol csak szükséges, minden romániai vonatkozást elmondunk. Ebből adódott aztán az a tény, hogy a faktografikus tájékoztatás forrásairól beszélve a fontosabb magyarországi, romániai és külföldi vállalkozások is egyaránt szóba jöttek. Az irodalomfeltáró eszközök hagyományos és modern formáinak megbeszélése során, a bibliográfiai tevékenység áttekintésekor, a nemzetközi és magyar eredmények mellett a román vonatkozást is tüzetesen tárgyaltuk. Tettük ezt

két okból is. Először azért, hogy esetleg könyvtárakban elhelyezkedve, hallgatóink ne kerüljenek hátrányos helyzetbe román kollégáikkal szemben, másodsor pedig bármilyen erdélyi könyvtárban dolgozva szükségük van mindháromféle forrásanyag ismeretére.

Az eddig elmondottak mind a követett elvek szintjén vannak. Az újrakezdő tanár legelső előadói óraélménye távolról sem ilyen magas. A kétszer 50 percesre szánt, alaposan kidolgozott előadás a pillanat feszültséggel teli súlya alatt egy harminc perces előadásba bőven belefért. S ekkor lépett közbe a bennem lakó könyvtáros, s a bevezető lecke kapcsán bemu-

tattam az egyetemi könyvtárat és szolgáltatásait; s ekkor fogalmazódott meg bennem az, hogy minden lehetséges tevékenységet a könyvtárban folytattunk majd, nem előadóteremben; ha lehetséges, még az előadások egy részét is. Természetesen az első találkozáskor már kiderült számomra, hogy hallgatóimnak csak egy hányada rendszeres olvasója az egyetemi könyvtárnak, de van olyan, is aki egyáltalán nem vette még igénybe annak szolgáltatásait.

Így az elméleti tudnivalókkal párhuzamosan mindenekelőtt könyvtárhasználati oktatást kellett végezni.

Ahányszor lehetséges volt, az előadásokat a könyvtár nagyon jól felszerelt referenzs termében tartottuk meg. A hallgatók elméleti és gyakorlati ismereteket szereztek a tájékoztatói eszközöknek a mindennapi könyvtári életben való használatáról. Fokozatosan ismerkedtek meg a tájékoztató és tájékoztatás fontosságával, általános kérdéseivel és lehetőségeivel. Kettes-hármas csoportokban dolgozva ismerték meg a könyvtár külső és belső katalógusait, a régi műzeális értékeket tükröző katalógusokat, a Szabó Károly összeállította Régi Magyar Könyvtár-katalógust, az időszaki kiadványok földrajzi katalógusát, vagy a jelentős naptárgyűjtemény és iskolai, valamint az egyetemi évkönyvek katalógusát.

A katalógusok kezelésében való jártasságot úgy igyekeztük megszereztetni, hogy két-három téma irodalmát keresték ki hallgatók, a tanév vége felé pedig, amikor már az ETO-szakozást is elsajátították, egy-egy átfogó témára keresték meg az irodalomfeltárási lehetőségeket. Például a zsidó népről irodalmat gyűjtöttek a nép történetével foglalkozó jelzet alatt 9(=924); 9(694), a kultúra és civilizációt tartalmazó anyagrészen 008(=924); 008(694); a politikában a zsidóság mint kisebbség 323.15(=924); Izrael kül- és belpolitikája 327(694); a fajgyűlölet; az etnográfia keretén belül. Érdeklődésnek örvendő tevékenységnek bizonyultak a hasonló foglalkozások.

Kis csoportokban ismerkedve a belső katalógusokkal lehetőség nyílt arra, hogy mindenki menet közben egy kisebb helytörténeti bibliográfiát állítson össze szülőföldjéről, annak iskoláiról, valamikori folyóiratairól stb.

Sikeres tevékenységnek találtam ezt, hisz egyszerre sajátította el a hallgató a katalógusok használatával kapcsolatos tudnivalókat, ismerte meg a legnagyobb erdélyi könyvtár gyűjteményeit és tájékoztatói lehetőségeit, s ugyanakkor a honismereti tevékenység fontosságára, érdekességére is sikerült felhívni a figyelmét.

A diákok egy részét sikerült a díszművek osztályára is bevinni egy-egy óras tájékozódásra, megismerni a kézirat-katalógust, a gazdag térkép-katalógust vagy a képeslapgyűjtemény katalógusát, s ha csak sikeredett kézbe vetetni egy-egy eredeti Heltai nyomtatványt, az 1680-as debreceni kalendáriumot, a

Bethlen Gábor kéziratával ellátott és törökországi útjára magával vitt Orteliust vagy Misztótfalusi Bibliáját, akkor lelki-ekben meggazdagodva térhettünk vissza mindennapi tájékoztatói tevékenységünkhöz.

Különleges élményt nyújtónak, szakmát megszerettetőnek bizonyult az ilyenfajta tevékenység. A hallgatók különös érzékenységet mutattak az olyan típusú kérések felé, hogy: *Családi bánat ért, kérnék egy olyan olvasmányt, ami teljesen elvonja figyelmemet a bánatomról.* Az eddigi olvasmányélményeiről beszélgettünk el az olvasóval tapintatosan, s kiderült, hogy Szilvási- és Moldova-könyveket olvasna szívesen. Előszeretettel oldották meg az egyszerűbb kérdéseket önállóan. Így teremtettük meg az alkalmat kiscsoportos együttgondolkodásokra, s megérteni- és a segíteni akarás fejlesztésére, úgy, hogy a tájékoztatói eszközök és lehetőségek megismerése mellett a hallgatók ráébredjenek arra, hogy a könyvtárosság könyvekkel és az emberrel egyaránt foglalkozó szakma, vagyis hivatás.

Természetesen megismerkedtek a hallgatók a Kolozsvári Egyetemi Könyvtár tájékoztatói kiadványaival (Referinte critice irodalomtörténeti, irodalomkritikai, irodalom-esztétikai tájékoztatói füzetek), az idegennyelvű, új könyveket tudománycsoportokként összefoglaló tájékoztatói füzetekkel.

Könyvtárostánárok

Megismerkedtek elméletben a magyarországi könyvtárak és főbb információs központok tájékoztatási tevékenységével, a romániai főbb könyvtárak és a nemzeti tájékoztatási központ tevékenységével és kiadványaival.

Szükségesnek tartottuk a kolozsvári könyvtárakban tett látogatást is. A megyei könyvtár gyűjteményeivel, tájékoztatási kiadványaival való megismerkedés egy másfajta olvasórétegnek szóló szolgáltatások sorozataként a szakma új vonásait villantották fel. Ráadásul a honismereti (illetve helyismereti) kiadványok és bibliográfiák gyűjtését, amit régen az egyetemi könyvtár végzett, most teljes egészében átvette a megyei könyvtár; tehát ezzel is itt ismerkedhettek meg a hallgatók.

Az Akadémiai Könyvtár helyi fiókja gyűjteményeinek sokszínűségével vonta magára a figyelmet, hisz itt őrzik a volt református, a katolikus, az unitárius kollégiumok gyűjteményeit, valamint a balázsfalvi görögkatolikus líceum könyvtárát, valamint Timotei Cipariu jelentős orientalista gyűjteményeit. Repertóriumkészítési, retrospektív bibliográfiai összeállítási munkálatai is jelentősek ennek a könyvtárnak. A hallgatók maguk vonták le látogatásunk tanulságait, azt, hogy rengeteg feladat áll e generáció előtt; azt, hogy soha senki nem végzi és nem végezheti el helyettünk a ránk váró munkát, hogy kultúrtörténeti értékeinkkel csakis mi foglalkozhatunk érdemben és nemzeti kincseink őrzése, feltárása, feldolgozása a mi feladatunk.

Ezekért is döntöttünk úgy, hogy az ötödév első felében a kötelező gyakorlatok ideje alatt olyan folyóiratok repertóriumait, monográfiáit állítjuk össze, amelyek egyetlen példányok, és csak a Kolozsvári Egyetemi Könyvtár hírlaposztályán vannak meg, vagy olyanokét, amelyek a két világháború közötti közéletben fontos szerepet játszottak és gyakorta fordulnak hozzájuk a szakemberek (Brassói Lapok, Keleti Újság, Ellenzék).

Noha nem könyvtártörténetet tanítottam, de pár évig a múzeális értékű zilahi kollégiumi könyvtárban dolgoztam, elvállaltam egy ilyen irányban érdeklődő hallgató szakdolgozatának vezetését, aki a zilahi kollégiumi könyvtár régi magyar nyomtatványait mérné fel még ezen az őszön. Ezzel az RMNy-t összeállító munkacsoportnak is hasznára dolgozna, hisz mindeddig nem sikerült helybéli értelmiségit erre a munkára megnyerni; Kolozsvárról leutazva pedig lehetetlen ezt megoldani.

Hogy milyeneknek mutatkoztak stúdiumvégi tapasztalataink? Visszatekintve, talán ugyanazt az utat tennénk vagy tesszük meg ismét, súlypontja esetleg egy-két helyen módosulhat. A számítógépes tájékoztatásról, ha beindul a feldolgozás, talán többet és inkább érdemben beszélhetünk, gyakorolhatunk. Addig is, ha sikerül s a helyi alapítványi támogatások is lehetővé teszik, megkíséreljük egy budapesti tájékoztatási tanulmányi kirándulás megszervezését október hónap folyamán.

Ezen kívül az elkövetkező tanévben is igyekszünk kialakítani a hallgatók tájékoztatási készségét, talán még több gyakorlás útján.

Igyekszünk a hallgatók problémaérzékenységét fejleszteni, messzemenően figyelembe venni az olvasók igényeit, megtalálni mindig az optimális, legrövidebb utat a szükséges információhoz, hogy közvetítésünkkel az olvasó gyors, pertinens, releváns információkhoz jusson.

Az utóbbi két évtizedben fokozatosan növekvő szerepet kapott a társadalom fejlődésében a műveltség. Nőtt a műveltségközvetítő intézmények felelőssége a műveltséghez való helyes viszony kialakításában, a mindenkor szükséges ismeretek és készségek megszerzésében. Ezen intézmények közül elsősorban az iskolákat kell kiemelni, melyek alapvetően meghatározzák a felnövekvő nemzedék kultúrájának színvonalát. E tendencia nyomán követhető a közoktatást szabályozó dokumentumokban, nevelési és oktatási tervekben, tantervekben, s a készülő Nemzeti Alaptantervben is.

A közoktatás fejlesztési programjában követelményként fogalmazódik meg az önálló ismeretszerzés igényének, képességének és készségének kialakítása, mely feltétele az önművelésnek, önképzésnek. E követelmény kiterjed a közoktatás teljes intézményrendszerére, s áthatja a nevelő-oktató tevékenység egészét. Az iskolák e tantárgyközi feladataikat csak korszerűen felszerelt, a hazai könyvtári információs rendszer tagjaként működő iskolai könyvtárak segítségével láthatják el.

Az iskolai könyvtáraknak az adott iskolai funkciói ellátásának megfelelő, szakszerűen alakított, elhelyezett és feltárt gyűjteményen alapuló sokoldalú szolgáltatással az intézmény információs központjaként kell működniük.

A közoktatási intézmények könyvtáraiban egyre hangsúlyosabb feladatként jelenik meg

- az olvasóvá nevelés, az olvasáshoz való helyes viszony kialakítása, a kívánatos olvasási szokások kifejlesztése,
- a helyes tanulási módszerek megtanítása, a szellemi munka technikájának megismertetése, jártasság, ill. készség szintű elsajátítása,
- az információhordozók és használatuk megismertetése,
- a könyvtár használatának megismertetése,
- az információ- és dokumentumszolgáltatás az oktatott szaktárgyak és a pedagógia területéről,
- a könyvtári munka gépesítése valamely integrált könyvtári számítógépes rendszer alkalmazásával,
- kapcsolódás számítógépes hálózathoz, főként a pedagógusok szakirodalmi információs igényeinek kielégítésére.

Az iskolai könyvtárak a nevelő-oktató munka sokoldalú, szakszerű segítségét csak e könyvtárakban dolgozó korszerűen képzett szakemberek alkalmazásával tudják ellátni. Az általános könyvtári szakismereteken túl e fenti feladatok jelzik az iskolai könyvtárakban dolgozó könyvtárosok elméleti, módszertani és gyakorlati felkészítésének fő tartalmi irányait.

Az iskolai könyvtári tevékenység egyaránt igényli a pedagógiai felkészültséget, valamely (az iskolában oktatott) szakterületen való jártasságot és könyvtári, informatikai ismereteket. Az iskolában dolgozó könyvtárosnak a pedagógusokkal együtt, azok egyenrangú partnereként kell a nevelési-oktatási feladatokat megoldani. E szellemben készült már 1985-ben a Könyvtári és információs intézményi munkakörök képesítési követelményei (Bp. OSZK KMK, 1985.) c. anyag, s e felismerés eredményeként fogalmazódott meg először a 203/1986. (Műv. K. 24.) sz. Útmutató az iskolai könyvtárak fejlesztéséről c. dokumentumban a pedagógus-könyvtáros, majd az 1993. évi közoktatási törvényben (1993/79. tv. 17. § j. pont) a

könyvtárostanári végzettség igénye az iskolákban dolgozó könyvtárosokkal szemben.

Jelenleg pontos számadatok hiányában, a gyakorlat ismeretében végzett becslések alapján az iskolai könyvtárak jelentős részében nincs a törvény előírásainak megfelelő könyvtári szakképesítéssel rendelkező könyvtáros. Sőt, a feladatnak megfelelő működéshez az általános iskolákban 1200, középiskolákban 400 további státusz beállítására lenne szükség. (Dán Krisztina 1993.)

E becsült adatok is jól jelzik, hogy a könyvtárosképzésnek fel kell készülni e szakemberigény kielégítésére, a kampányt elkerülve, folyamatosan, a képzés minőségét megőrizve. Ez jelenti egyrészt a felvételi keretszámok növelését a nappali tagozaton az egyetemi és főiskolai könyvtárosképzésben, másrészt a diplomaszerezés lehetőségének megteremtését a közoktatási intézmények könyvtáraiban már pedagógus diplomával dolgozók számára másoddiplomás képzés, vagy távoktatás keretében. Továbbá kidolgozandó informatikus könyvtáros posztgraduális képzés programja is az e munkaterületen dolgozó pedagógus és könyvtáros diplomát egyetemen, vagy főiskolán korábban szerettek számára.

A Művelődési és Közoktatási Minisztérium felkérésére a Kossuth Lajos Tudományegyetem Matematikai és Informatikai Intézete vállalkozott a nappali tagozaton folyó informatikus könyvtárosképzésre épülő könyvtárostanárok másoddiplomás képzésére. Tantervi hálója és programja a szakmai igényeken kívül elsősorban a Kossuth Lajos Tudományegyetem lehetőségeire építve készült, nem kizárva más egyetemen induló hasonló képzésben való hasznosítását.

A könyvtárostanárok képzése az 1995/96-os tanévben indul a Kossuth Lajos Tudományegyetemen informatikus könyvtáros másoddiplomás képzésként levelező tagozaton. A későbbiekben, ha ennek feltételei megteremtődnek, az egyetem távoktatási formában is indítja a szakot. Néhány ismeretkör oktatásában kísérletképpen a levelező képzés keretei között is próbálkozik a távoktatás elemei alkalmazásával. A képzésre azok jelentkezhetnek, akik tanári oklevéllel rendelkeznek, s valamely oktatási intézmény könyvtárában dolgoznak. A jelentkezőknek felvételi vizsgát nem kell tenniük a felsőoktatási törvény (1993. évi LXXX törvény 85. § 7) értelmében.

A képzés időtartama öt félév. A tanterv 485 konzultációs órát tartalmaz, mely az I–IV. félévekben (110, 105, 110, 110 óra) kéthetente kétnapos konzultációkat, az V. félévben (50 óra) a félév elején kéthetes periódusokban 3x2 napos foglalkozást jelent.

Az informatikus könyvtáros másoddiplomás képzésre jelentkező könyvtárostanárok a képzés költségei fedezésére tandíjat fizetnek, melynek mértékét tanévenként az egyetem állapítja meg. Költségcsökkentő tényező lehet a jelentkezők számára, ha a képzés költségeihez a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, ill. intézményük is hozzájárul.

A tantervi háló az alapozó tárgyak és a könyvtári informatikai szaktárgyak tekintetében kis eltéréssel az egyetem informatikus könyvtáros képzésének tantervével. A módosítás az iskolai könyvtári feladatok ellátásához igazodik. Pl. nagyobb hangsúlyt kap a számítástechnikai alapozás, mely ismeretkör a pedagógusképzésből korábban hiányzott, ill. kis súllyal szerepelt.

A sajátos könyvtárostanári feladatra a képzés harmadik blokkja, a speciális tárgyak készítene fel. E tantárgyak spe-

ciálkollégiumokként a nappali tagozatos képzés utolsó, a könyvtári munkában specializálódásra lehetőséget adó szakaszában is választhatók.

A specializáció tartalmát tekintve a hallgatók pl. a következő témakörökkel ismerkednek meg: Az iskolai könyvtári ellátás fejlődéstörténete és összehasonlító vizsgálata. A könyvtár helye a modern iskolában, belső kapcsolatrendszere. Az iskolai könyvtár szerepe, felelőssége és kompetenciája az iskola helyi nevelési programjának kidolgozásában és megvalósításában. Felkészítés a közoktatás átalakulásából következő új könyvtári szerepekre. Az iskolai könyvtár állománya, az állomány feltárása, szolgáltatásai, közönségkapcsolatai, értékközvetítő szerepe. Az iskolai könyvtár együttműködése más könyvtárakkal és művelődési intézményekkel. Az iskolai könyvtárak működését szabályozó dokumentumok.

Az irodalomismeret keretében főként a közoktatás programjában szereplő szak- és szépirodalmi művek tartalmi, esztétikai értékeinek elsajátítása, a 6–18 éves tanulók olvasmányai, irodalomkritika, s a gyermek- és ifjúsági folyóiratok megismerése történik.

Az olvasáslélektan, az olvasáspedagógia témaköréből többek között megismerkednek a hallgatók az írásbeli közlés és olvasás fiziológiai feltételeivel, főbb lélektani tényezőivel és mozzanataival, az olvasástanítás problémáival, a gyorsolvasással, a személyiségfejlődés és az olvasás kapcsolatával az egyes életkorokban, az olvasástanítás és az olvasóvá nevelés összefüggéseivel. A programban szerepel továbbá a műalkotás és befogadás lélektana, az olvasói értékrend, a biblioterápia, olvasáspedagógiai kísérletek, olvasói típusok megismerése, a könyvtáros szerepe és feladatai az olvasás irányításában. Megismerik az olvasásszociológiai kutatások adott életkorra vonatkozó eredményeit, elsajátítják az olvasásszociológiai vizsgálatok módszertanát, iskolai könyvtárakban végeznek szociológiai vizsgálatokat.

A szakmódszertan keretében a közoktatás tartalmi szabályozásában véglegesülő könyvtárhasználati program egyes témaköreinek feldolgozása történik a tanulók személyiségfejlesztése céljainak megfelelően, s az iskola könyvtárpedagógiai programjának megtervezése a differenciális tanuláselmélet útmutatásai alapján. Ehhez kapcsolódóan a különböző szervezeti formák (könyvtárlátogatások, könyvtári órák, szakkör stb.), munkaformák (frontális, csoportos, páros, egyéni), módszerek (bemutató, előadás, magyarázat, vita, gyakorlás stb.) és eszközök megismerése és gyakorlati megvalósítása szerepel a programban.

A könyvtártörténet stúdium keretében a hallgatók vizsgadolgotat készítenek az I. félévben, lehetőség szerint az iskolai könyvtárak története témakörből.

A szakismeretek komplex áttekintésére és számonkérésére a II. és IV. félévek végén teljesítendő szigorlatok és az V. félévet záró államvizsga szolgál. Az államvizsga része a diplomadolgotat megvédése. A könyvtárostanárok diplomamunkájukat a speciális felkészítésüknek megfelelően választják.

A könyvtárostanárok egyetemi képzése várhatóan nagyban hozzájárul a közoktatás színvonala emeléséhez. A pedagógusok hozzáértő segítőtársakra találnak az iskolai könyvtárakat, szolgáltatásaikat korszerűen fejlesztő könyvtáros szakemberekben.

Tájékoztatás a veszprémi Vetési Albert Gimnázium könyvtárában

TÓTH DEZSŐ

Közhangként hangzik ma már, hogy századunk második fele az információrobbanás kora. A társadalom minden területén óriási mennyiségű információ keletkezik s ezek nagyrésze a gyors technikai eszközök, módszerek segítségével eljut a széles rétegekhez. De a másik oldal: az egyes emberek igénye is megnövekedett. A megnőtt információ-mennyiség tárolására, szolgáltatására új intézmények születtek, s születnek, de a hagyományos intézmények működését is megváltoztatták.

Ezeknek az általános tendenciáknak a bevezető közlése után az alábbi cikk témája, hogy egy szűkebb társadalmi réteg, s az ő igényeik kiszolgálását nyújtó gimnáziumi könyvtárban mindezekből mi érhető tetten.

A következő kérdésekre kerestük a választ:

- Milyen igények jelentkeztek a gimnáziumi könyvtárban az utóbbi 2–3 évben? Ehhez már most megszorításként kell hozzátenni, hogy csak a tanulókról van szó. A tanárok igénye, kívánságaik teljesítése egy másik vizsgálatot érdemelne.
- Az iskolai könyvtárban jelentkező tanulói igényeket hogyan tudta, tudja a könyvtár teljesíteni?

Még a bevezetésben el kell mondani, hogy nem átfogó kutatásról, „tudományos” igényű vizsgálatról van szó, hanem a pár év alatt összegyűlt, gyakorlati tapasztalatok leírása a cikk célja. (Bár, zárójelben megjegyzem, hogy a téma átfogó, tudományos kutatása is aktuális, hiszen az utóbbi évtizedben erről nem szerepelt publikáció a szakirodalomban.)

Az említett motivációs okokhoz még hozzá kell tenni egy újabbat is, vagyis a gimnáziumban megvalósított számítógépes információ-tároló és visszakereső rendszer milyen tapasztalatokat nyújtott működése néhány éve alatt.

A tájékoztatást igénylők köre

Gimnáziumról lévén szó, az igénylők köre ebből a szempontból teljesen homogén. Még akkor is annak tekinthető, ha évfolyamonként a négy-öt osztályból háromban egy-egy tantárgyat kiemelten tanítanak. (Számítástechnikát, angol ill. német nyelvet, valamint egy osztály sporttagozatú.) A tájékoztatási kérdések szóródását jellemzően meghatározó tényezők: a foglalkozás, az életkor az iskola esetében behatárolt. Bár az elmúlt tanévben indult a 8 osztályos tagozat első évfolyama egy osztállyal, de ez csak árnyalattal módosítja az említetteket, s kevésbé tört meg a homogenitás. De az alig féléves tapasztalatok azt sejtetik, hogy ha a kérdések témájában nincs is nagy eltérés, a kérdezők aránya ebből az osztályból nagyobb mint a hagyományos négy osztályba járó tanulóké.

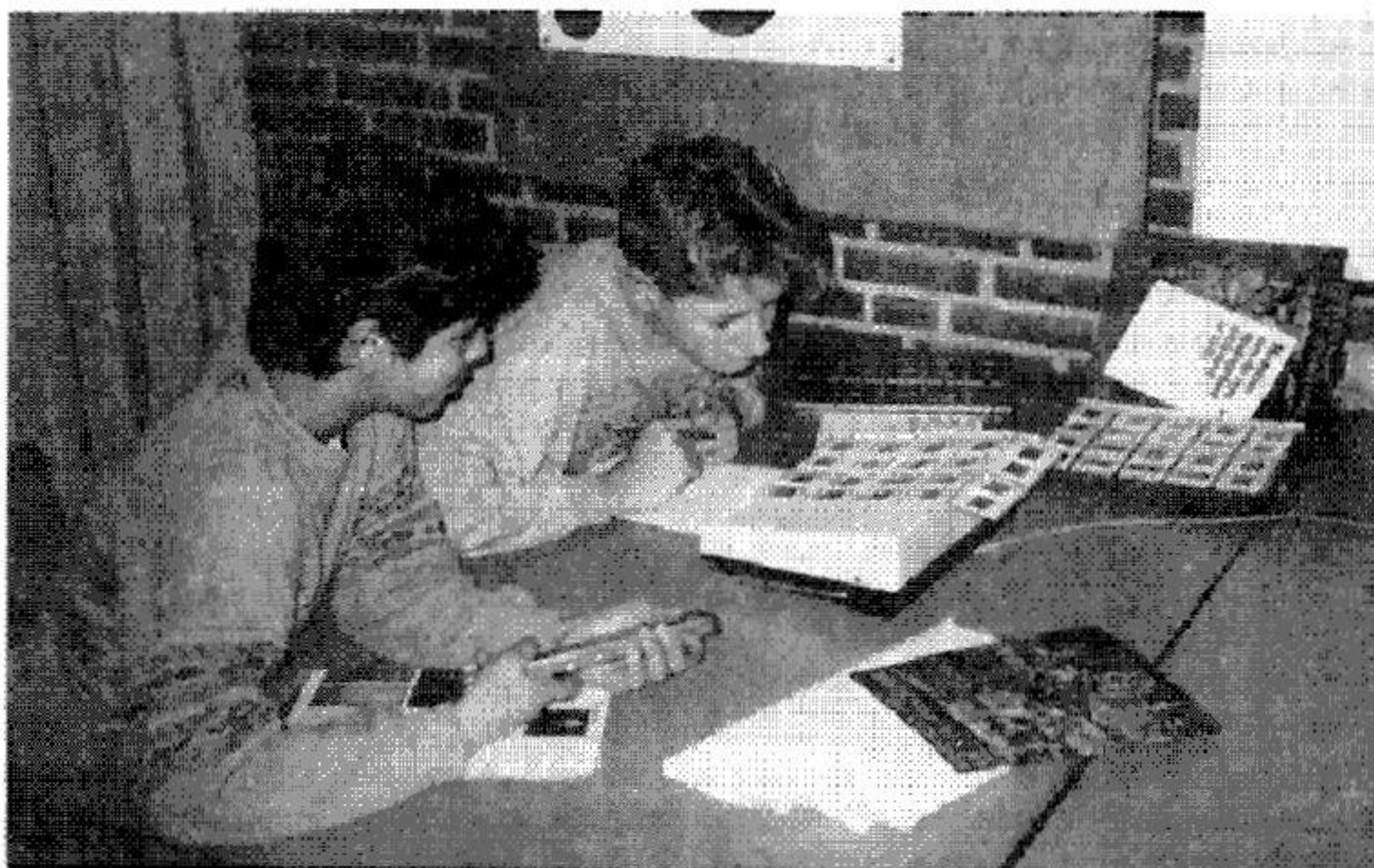
A tájékoztatási kérdések megoszlása

A jelentkező kérdéseket kétfelé kell választani. A könyvtárosok tudják, hogy a legtöbbször elhangzó kérdések konkrétak, a legtöbb esetben a kötelező irodalomra vonatkoznak: egy-egy írónak egy-egy műve megvan-e, s hol található? Ezeknek a sematikus kérdéseknek a megelőzését szolgálja minden könyvtárban az a gyakorlat, hogy a kötelező irodalmat külön polcokon helyezik el. Így van ez a gimnázium könyvtárában is. A szabadpolcos rendszer első sorában található a kötelező irodalom könyvei szerzői betűrendben. Az említett konkrét kérdés csak akkor hangzik el, ha a keresett műből nincs a polcon. A könyvtáros válasza ebben az esetben kétféle lehet: keresse később, hiszen bármikor visszahozhatják, vagy ajánlja a már bőven megtalálható ún. *tömörítvényeket*. (Ez utóbbiról kíváncsi lennék a könyvtáros kollégák véleményére.) Ezek ugyan kézikönyvtári dokumentumok, kölcsönzésük korlátozott, de mivel az iskolában működik három gyorsmácsoló berendezés is – egy az iskolai butikban –, a néhány oldalas tömörítvények csekély díj ellenében megszereshetők.

A tájékoztatási kérdéseknek ehhez a köréhez kapcsolódik azoknak a konkrét kérdéseknek a köre is, melyek a könyv meglétén túl egy-egy mű elemzéséhez nyújtanak segítséget. Ilyen konkrét kérdés lehet az, amikor egy-egy OKTV – tanulmányi verseny – megadott irodalmát keresik. Viszonylag sokszor találkozunk olyan kérdésekkel, melyeknek teljesítéséhez elég az általános vagy szaklexikonhoz irányítani a kérdezőt.

Nagyobb energiát igényel azoknak a kérdéseknek a teljesítése, melyek egy-egy *témára* irányulnak. A gimnáziumi tanulók esetében ez lehet író, egy mű elemzése, történelmi személy élete, esemény, földrajzi táj vagy fogalom irodalma s így tovább. Sok esetben a választ a könyvtáros *fejből* tudja, vagy a katalógus adja meg. Úgy gondolom, az iskolai könyvtárban ez általában így van, s ez nem változik az idő függvényében sem. Változhat viszont az iskolában tanító pedagógusok tanítói módszerétől, a tanulók egyedi speciális igényétől.

Mit mutatnak a tapasztalatok?

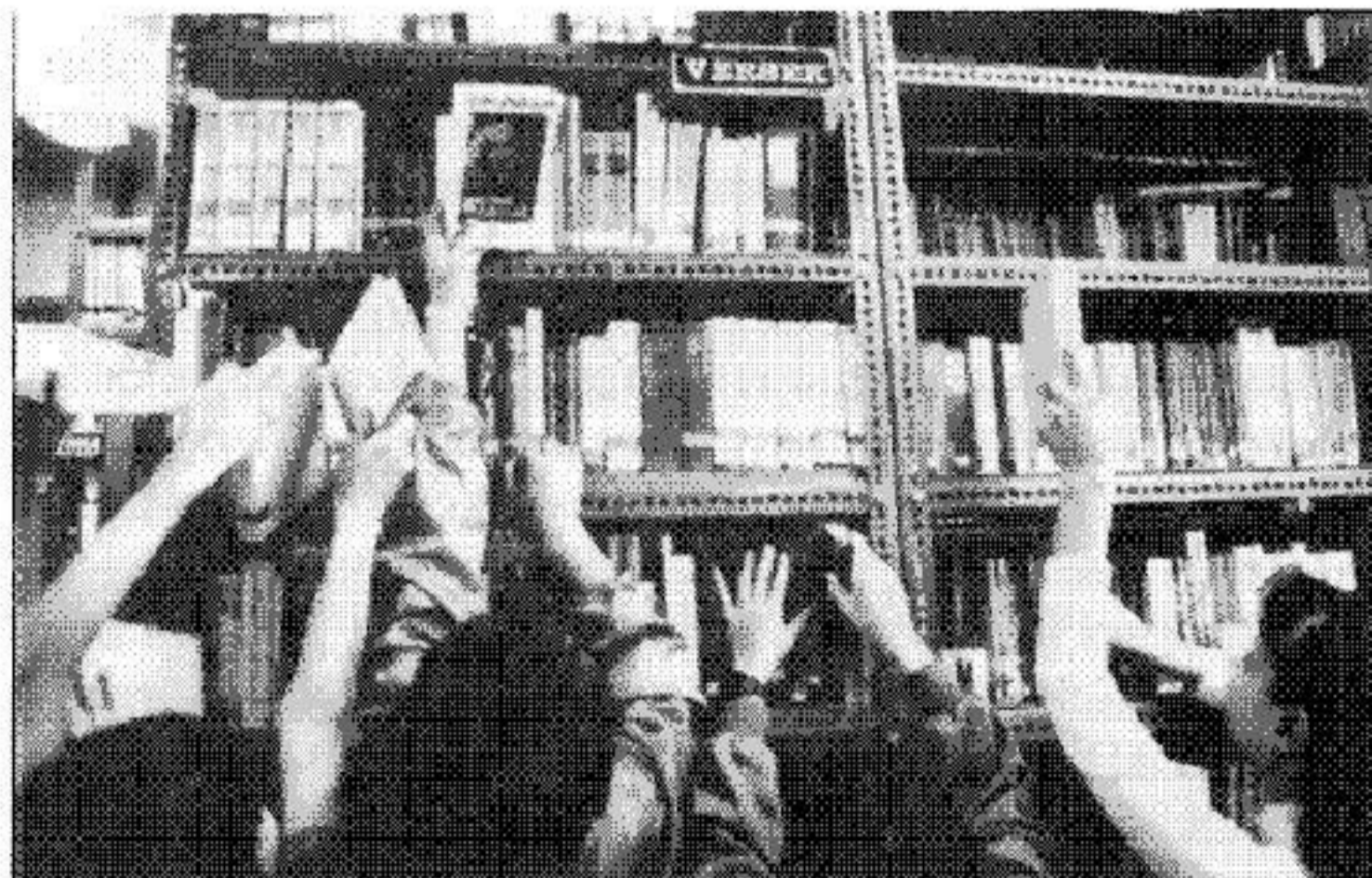
PÁLYÁZAT

Az MKE Könyvtárostanárok Szervezete a magyar iskolai oktatás megindulásának 1000. évfordulója alkalmával pályázatot hirdet.

A pályázat témája: valamely alsó- vagy középfokú (gimnázium, szakközép-) iskola könyvtárának története és jelenlegi működése.

Elsősorban a következő három történeti kategóriában várjuk a pályázók jelentkezését:

1. Nagy múltú iskola könyvtárának története, ill. története egy fontos, vagy különlegesen érdekes szakasza, részterülete.
2. Az első világháború után alapított iskola könyvtárának története és működése.
3. Egy-egy korszak iskolai könyvtárügye (esetleg iskola-típusonként, országos, megyei vagy tankerületi szinten).

Az iskola könyvtárának története természetesen szorosan összefonódik az intézményével, ez utóbbiról azonban csak olyan mértékű ismertetést kérünk, mely az iskolai könyvtár történetének háttéréül szolgál.

Pályázati feltételek: Pályázhatnak közoktatási intézményben dolgozó hazai és határainkon túli magyar pedagógusok, iskolai könyvtárosok. A bírálóbizottság a pályázat eredményességétől függően adja ki a díjakat.

A pályázat terjedelme: Hozzávetőlegesen három szerzői ív (50 gépelt oldal), kérjük – ahol szükséges –, a pályázatot jegyzetekkel és szakirodalmi utalásokkal ellátni.

Bírálóbizottság: Elnök: *dr. Fülöp Géza* egyetemi docens, tagok: egyetemek, főiskolák könyvtártörténetével foglalkozó tanárai és a Könyvtárostanárok Szervezetének képviselője.

A pályázat benyújtásának határideje: 1996. március 15.

A pályázatokat a következő címre kérjük megküldeni: *dr. Celler Zsuzsanna*, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum – 1055 Budapest, Honvéd u. 19., vagy: Budapest, Pf. 49. 1363.

Az eredményhirdetésre az Iskolai Könyvtárosok VII. Nyári Akadémiáján 1996. június 24-én ünnepélyes keretek között kerül sor.

MKE Könyvtárostanárok Szervezete

Az elmúlt évek megőrzött dokumentumai alapján megállapítható a tanulók igénye. A számszerű adatok helyett az alábbi arányok mutathatók. Ha az összmenyiséget 100%-nak vesszük, az egyes témákhoz kapcsolódó kérdések így oszthatók meg:

Az irodalomhoz kapcsolódó kérdés	90%.
Egyéb, más téma	10%.

Ha egy kicsit bontjuk a fenti sommás kérdéseket, az alábbiakat emelhetjük ki. Az irodalmi kérdések közül 20% külföldi műre vonatkozott, s zömmel Beckett, Kafka, O'Neill, Golding személyére vagy valamely művére vonatkozott. A magyar írók közül a *mai élő* irodalomhoz sorolható írók Hajnóczy Péter, Mándy Iván, Nagy László, Örkény István, Pilinszky János, Szabó Magda neve szerepel. A konkrétan megjelölt verselemzéshez viszont csak klasszikus írók egy-egy műve kötődik, pl. Toldi, Bánk bán, A magyarsághoz, A reményhez e. alkotások megjelölése szerepel. Az egyéb csoportban sorolt kérdések között a következők fordultak elő: mi a buddhizmus, a rasszizmus, valamint az energiaválságról, az indiánokról, a természetvédelemről, a szabadkőművesekről, a divatról kértek irodalmat.

A felsorolt témákból egyértelműen kiderült, hogy a kérdések zöme az irodalomhoz kapcsolódik s ez nem meglepő. Talán túlzás nélkül levonható belőle az a következtetés, hogy az irodalomtanárokon kívül a többi tantárgy oktatója még kevésbé kéri számon a tankönyvön túli ismereteket.

Az igények teljesítéséről

A felsorolt kérdések – de más témák – irodalmának összeállításához a legtöbb segítséget az ún. *témakatalógus* nyújtja. De az is igaz, hogy a legrészletesebb cédulakatalógus sem nyújthat olyan sokrétű és gyors megoldást mint a számítógép. A kérdések irodalmának *megkeresése* a számítógép segítségével csak néhány pillanatig tart. A megfelelő *keresőszó*, – *tárgyszó* – begépelése után a képernyőn megjelenik, hogy a témához mennyi dokumentum található a gyűjteményben, s ezután az egyes dokumentumok teljes leírása, kiegészítve a raktári jelzettel, előhívható a képernyőre. Ezután dönthet úgy a könyvtáros, vagy a kereső tanuló, hogy kézzel leírja a jegyzéket, vagy géppel kinyomtatja. A további megoldás, hogy az összegyűjtött irodalmat „megőriztetni” a számítógéppel és újabb keresés esetén nem kell a keresést elvégezni, csak előhívni a kész jegyzéket. Ennek az az egyetlen hátránya, hogy az újonnan beszerzett irodalom nem szerepel a jegyzékben. (A könyvtárak beszerzési kereteit ismerve, sajnos, a gyarapodás nem nagyon bővíti a dokumentumok számát.) A másik megoldás lehet, hogy az elkészült jegyzékből több példányt kinyomtatnak, s a későbbi érdeklődőnek is tudnak adni egy példányt. De mivel a tanulók „dolgozataihoz” nem kérnek irodalomjegyzéket, a könyvek összegyűjtése után a jegyzéket a könyvtáros visszakeri.

A bevezetőben feltett második kérdésre – az igények kielégítése – egyértelműen az a válaszunk, hogy a számítógépes feltáró-, visszakereső rendszer a kérdések megválaszolásának s az irodalomjegyzékek összeállításának munkálatait a cédulakatalógus használatával szemben óriási mértékben megkönnyíti, s a munka töredéknyi idő alatt elvégezhető.

Könyvtárosok továbbképzésen (III.)

EMMER GÁBORNÉ

A 3x3 napos tanfolyam utolsó harmadának első napján a Pest Megyei Pedagógiai Szolgáltató Iroda (Bp. V. Városház u. 5–7.) könyvtárában Gényi Ferencné vendégei voltunk. Kollégánknak bemutatta birodalmát, mely fontos információs központja a megyei oktatási intézményeknek. A könyv- és médiatár irigylésre méltó videó- és szoftverállománnyal büszkélkedhet, ugyanis a veszprémi Országos Oktatástechnikai Központ médiatárából jelentős mennyiségű anyagot kaptak. Ezt az állományt kölcsönzik az iskolák részére adott feltételek és átalánydíj (2000 Ft/év) ellenében.

Igen értékes része az intézetnek az évek óta terebélyesedő tankönyvtár, ahol 66 tankönyvkiadó állítja ki tanulóit és tanári segédleteit, de a Pest Megyei Szolgáltató Intézet 289 féle kiadványa is helyet kap.

A tankönyvtárban várt hennünket Szilágyiné dr. Szemkeó Judit helyettes államtitkár, aki válaszolt kérdéseinkre. Alapvető témánk a könyvtárosok munkaidejét, végzettségét érintő törvények, utasítások értelmezése volt. Felvetődött a könyvtáros helyettesítésének jogi kidolgozatlanága, a könyvtári munkát és könyvtárosi létet szabályozó szabványok hiánya. Az államtitkár-asszony felhívta a figyelmünket a Művelődési és Közoktatási Minisztérium által az általános és középiskolai könyvtáraknak juttatott ingyenes könyvakció figyelemmel kísérésére, a kiadványok könyvtári elhelyezésére.

Az elméleti kérdéseket boncolgató délelőtti program után az Egressy Gábor Ipari Szakközépiskola (Bp. XIV. ker. Egressy u. 71.) II. b osztályos irányítástechnika-tagozatos tanulóit közreműködésével láthattunk egy osztályfőnöki órán belül könyvtárhasználati órát.

A fiúk a szakkatalógus segítségével matematikai játékok, villamosság, a Biblia tanulmányozása, régészet, és iskolájuk névadója, Egressy Gábor témakörben kerestek dokumentumokat. Barcsay Zsuzsa könyvtárostanárral magával ragadó természetességgel találta meg a hangot a 16 éves kamaszokkal, és teljes pedagógusi biztonsággal bírta rá őket a kijelölt – a diák számára nem mindig vonzó – feladat elvégzésére, az eredményekről való megnyilatkozásra.

A látott óra megbeszélése kapcsán Szabados Lajos, a tanítóképző főiskola tanára felvetette, hogy szükséges lenne a könyvtárpedagógia, a könyvtári ismeretek tantárgypedagógiájának kidolgozása.

Véleménye szerint e szakdidaktika tartalmazná

1. a tantárgy fogalmát, helyét,
2. az oktatás, képzés tartalmát,
3. az oktatás folyamatát,
4. a tantárgyi módszereket,
5. az eszközök használatát,
6. a szervezeti formákat (csoport, osztály),
7. a munkaformákat,
8. a nevelői tanmenetet,

9. a tanítási órák típusait, azok elemzését,

10. az összevont osztályok könyvtárhasználatát.

Az oktatási törvény szakképzettséget meghatározó (3. fejezet 17.) paragrafusai kitételai nagyon is időszerűvé tették a témafelvetést.

A következő napot a XI. kerületi Bikszádi u. 61–63. sz. alatti németnyelvi általános iskolában kezdtük, ahol Főrhecz Istvánné egy 3. osztályos Zsolnai-program szerint tanuló csoporttal mutatta meg, hogyan tanítható a katalógus az alsó tagozatos gyerekeknek. A hangulatos órán a diákok képet kaptak a könyvesbolt és könyvtár különbségéről, a könyvtári ábécéről; használták a kézikönyvtárat szócikk keresésére, a katalóguscédulán kijelölték a címet, és betűrendbe rakták az osztálykönyvtárak katalóguscéduláit.

Az alaposan megtervezett, minden percet kihasználó foglalkozáson volt idő Tamkó Sírátó Károly versének elmondására, Budapest nevezetességeit bemutató könyvek felkutatására, még mesemondásra is.

A zsolnoki Verseghy Ferenc Könyvtár által kiadott Könyvtári kalauzból vett érdekes feladatok megoldását ajándéknak vették a tanulók. Igazán eredményes, sikeres óra tanúi voltunk. Az óra értékelésében részt vett Könyves Tóth Lilla, neves szakíró, és így elméleti alapokkal megtámasztott munkamegbeszélés alakult ki. Megvizsgáltuk a „szereplő” tanár személyiségét; a foglalkozáson súlypontos olvasás funkcióit, az alkalmazott könyvtárhasználati munkaformák eredményességét. A rendkívül szimpatikus nevelő gyakorlati tapasztalatai, reméljük, számunkra is hasznosak lesznek.

Így:

- A könyvtári órák ajánlását heti bontásban kifüggeszti a tanári szobában, hogy a szaktanárok láthassák, igényelhessek.
- „Kukkantó-füzet” elnevezésű egyéni folyamatos könyvtárhasználati vetélkedőt szervez.
- „Olvasó osztály” címért versengenek a tanulók, és kedvenc könyvüket rövid ajánlással kiállíthatják a könyvhölcsőre.

A délutánt az OKSZI (Báthori u. 1.) tanácskozájában töltöttük, ahol Balogh Mihály, az MKE Könyvtárostanárok Szervezetének elnöke az iskolai könyvtár szerepének változását vizsgálta a NAT tükrében. Felhívta a figyelmet arra, hogy a NAT erősen épít az önálló ismeretszerzésre – tanulásra –, véleményformálásra. Hogy mindezekben jártasságot szerezzen a tanuló, ahhoz az informatikán kívül a könyvtárra van szükség. Igaz, hogy az alaptanterv nem határozza meg az iskolai könyvtár funkcióit, nekünk könyvtárosoknak kell kidolgozni a könyvtárhasználat követelményrendszerét.

Előadásában utalt a Könyvtárostanárok Szervezetének az Olvasástársasággal közösen szervezett székesfehérvári olvasáskonferenciára, valamint a nyári vándorgyűlésre, mely a könyvtár és a történelem közös területeit hivatott elemezni.

Mindkét rendezvény sikere, hatékonysága a könyvtárostánárok munkájának függvénye.

Az utolsó tanfolyami napon a Kodály Múzeumba (Andrássy u. 1.) látogattunk el. Először dr. Suppné dr. Tarnay Györgyi számolt be arról a szociológiai vizsgálatról, amely az olvasás és az önművelés összefüggését vizsgálta a pedagóguspályán.

Érdekes számadatai közül néhány:

1. Az önművelés belső igényként jelentkezik a pedagógusok 52,9%-ánál.
2. A többkönyvű oktatást akadályozó tényezők közül többen említik az iskolai könyvtár hiányosságait.
3. A szakmai értékrendben a tudás mindössze 1%-ot kapott, az emberi értékrendben az alkotó szellem 10%-ot.
4. Tanítványainak csak a nevelők 4%-a tanácsolja 1. helyen a folyamatos ismeretgyarapítást, az olvasást.
5. A tanítók – tanárok házikönyvtárában a könyvmennyiség gyarapodott, de minőségi változás nem tapasztalható. A kézikönyvek, szakkönyvek mellett akad szépirodalom is, de talán kevés ebből az ifjúsági irodalom.
6. A nevelők többsége tagja valamely könyvtárnak, leginkább iskolája könyvtárának. Tehát nagy az iskolai könyvtáros felelőssége mind a diákok, mind a tanárok ellátása, segítése terén.

E minőségi munkához sok segítséget kaptunk az OKSZI által szervezett kilencnapos tanfolyamon. Köszönjük.

KÖNYVISMERTETÉSEK

Játérország

Könyvek között forgolódó, kiadói katalógusokat ismerő könyvtárosként többször találkozhatunk játékoskönyvvel, játékgyűjteménnyel, melyek szabadban játszható, vagy teremben lebonyolítható mozgásos, illetve gondolkodtató játékokat tartalmaznak. Olyan is akad, mely a népi játékok népszerűsítését vállalja fel.

Mindezek ellenére igazi értéke lesz könyvtárunknak Lajtha László–Molnár Imre: Játérország című kötete, mely az 1929. évi eredeti kiadvány (Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest) 2. reprint kiadása az Egyetemi Nyomda gondozásában.

„Egyedülálló játékcsozor ez... Két kitűnő tudós és köztisztviselőben álló professzor fordult a gyermekekhez, hogy a néphagyományt vonzóvá tegye.” – írja Forrai Katalin ajánlasként. A dalokkal, rigmusokkal, mondókákkal színesített játékok között ismerősek mellett (pl. Elvesztettem zsebkendőmet, Csillag, Zálogosdi, Leánykérés) már elfeledett, vagy talán eddig általunk fel sem fedezett mókázások is megtalálhatók (pl. Pányva-játék, Királyasszony, Órajáték, Szélmalom stb.).

Igazán kedvessé az teszi ezt a könyvet, hogy kedvet is csinálnak a szerzők a leírt játékokhoz a gyerekekhez szóló szöveggel, stílussal: „Na, kislányok, láttatok már úgy-e kint a réten vagy erdőszélen gombát? Milyen szépen guggolnak egymás mellett. Tercsi, Klári! Kuporodjatok csak hamar egymás mellé pár lépés távolságra. Most ti lesztek a gombák.” – biztatják a „tudósok” a Gomba-játékra a gyerekeket, s talán mi felnőttek is kedvet kapunk e szavaktól egy kis vidámságra.

Ez az illusztrációval kedvesen egyszerű, rajzaival is megragadó kötet a játékokhoz írt koreográfia, mesés cselekmény, ma „újraélesztheti a nagy gyerekek játékkedvét, visszahozhatja a társas közös játék örömeit”. (Forrai Katalin)

„No, gyerekek, egy játék, egy nóta. Próbáljátok csak meg! Biztosan ti is úgy fogtok mulatni vele, mint nagyapóék.”

Fogadjuk meg Lajtha László és Molnár Imre biztatását.

Emmer Gáborné

Benedek István: A tudás útja

A cím olyan témát fed, amely sok embert érdekel, mert úgy érzi: hozzátartozik általános műveltségéhez, szakismereteihez, vagy mert szeretné tudni e téren is napjaink kutatásának eredményét, ismerni a legújabb szemléletet. Nem lehet mindenki neveléstörténész, még azok közül sem, akik munkájához, érdeklődési köréhez ez szorosan hozzátartozik. Ezért úgy érzem, hálával és köszönettel kell egy ilyen könyvet fogadni és sokat forgatni. Dr. Komlósi Sándor: Neveléstörténete óta legföljebb egyetemi jegyzetek újjították meg az érintett terület szakismereteit. Benedek István könyve a felvilágosodás fogalmától napjainkig, sőt jövőnkig gyűjtötte össze a jelen elfogadható és használható ismereteit.

Azzal a gondolattal indítja könyvét, hogy „Felvilágosodni annyi, mint okosabbnak lenni, a tudást biztosabbá tenni, tisztábban látni. A felvilágosodást azonban nem lehet pusztán az ismeretek mennyiségén lemérni. Aki többet tud, nem feltétlenül felvilágosultabb. A felvilágosodás lényege: Az előítéletek levetkezése.”

Végigjárja az utat az objektív megismeréstől a világháborúkban bizonyosságul szolgáló technikai eredményekig, s a következőkkel zárja eszmefuttatását: „... ha a technika mindenre lehetőséget kínál, és közben elszennyezi a világot – akkor nyilvánvaló, hogy a múlt század pozitívizmusának nincs folytatása, újra kell mindent kezdeni, átértékelni a történelmet, a művészetet, az élet értelmét, a filozófiát, a világnézetet, sőt az életérzést is. ... Eljutottunk ahhoz a felismeréshez, amellyel Hérakleitosz harmadfélezer éve útnak indította a dialektikus gondolkodást: panta rhei, minden mozog. Szerény mesterség a tudomány, analízisek és szintézisek végtelen sora, végcélja nincs, csak iránya: előre.”

A könyv 5. kiadásban jelent meg A/5 ív terjedelemben a Magyar Könyvklub kiadásában. A könyv fedélén Raffaello: Az athéni iskola című freskójának színes részlete látható. A belső képek, illusztrációk fekete-fehér színűek. A tartalomjegyzéket névmutató előzi meg. Maga a könyv 352 oldal és 679 Ft.

Megrendelhető a MAGYAR KÖNYVKLUB 1525 Budapest Pf. 790 címen a belépés feltételével.

Bontó Józsefné

A tankönyvek objektív értékelése

1. A dolog természeténél fogva erősen szubjektív az értékelés. Megfelelő eljárásokkal fokozható az objektivitás.

2. Az objektivitás fokozásának útjai:

- Növelendő az értékelők száma.
- Differenciált szempontok és szempontonként minél több kritérium alapján történjék az értékelés.
- Egyidejűleg fokozandó az értékelők és a szempontok+kritériumok száma. Esetünkben csak a második út járható.

3. Az ajánlott szempontok:

- ÖSSZBENYOMÁS, kritériumok nélkül.
- TARTALOM, 6 alszemponttal, összesen 44 kritériummal.
- SZERKEZET, 3 kritériummal.
- FORMA, KIÁLLÍTÁS, 3 alszemponttal és összesen 19 kritériummal.

4. Az értékelés módja:

- Kritériumonként külön-külön, azonos fokszámú (rang-) skálával. A skálafokok definíciója:

- 0 = egyáltalán nem
 1 = nagyon kis mértékben
 2 = elfogadható mértékben (módon)
 3 = közepes(en)
 4 = jó(l)
 5 = kiváló(an)

Minden kritérium egy-egy értékjelentésben fogalmazódik meg, amelynek meglétéről, mértékéről ad véleményt az értékelő a fenti skála-fokszámának bekarikázásával.

- Minden szempont szerint egy összesítő % értéket számítunk, a kritériumonkénti pontok összegét az elérhető maximális pontszám százalékában kifejezve. Pl. a tartalom szempontjának első alszempontja 8 kritériumot tartalmaz, az elérhető maximális pontszám így $8 \times 5 = 40$. Ha egy könyv 8 kritérium szerinti összepontszáma 31, ez 77,5%.

- A könyv minősítését a szempontok és alszempontok szerint számított %-pont-értékek átlaga adja.

ÉRTÉKELŐ LAP tankönyvek minősítéséhez

A) ÖSSZBENYOMÁS
(holistic scoring) 0 1 2 3 4 5%

B) TARTALOM
Általában (holistic scoring)

- A tananyag korszerű 0 1 2 3 4 5
- Tudományosan hiteles 0 1 2 3 4 5
- Összhangban van a NAT alapelveivel 0 1 2 3 4 5
- Összhangban van a követelményekkel 0 1 2 3 4 5

- Kifejtettsége megfelelő 0 1 2 3 4 5
- Eredeti 0 1 2 3 4 5
- Rendszerezett 0 1 2 3 4 5
- Megfelel az elfogadott, általános emberi értékrendnek 0 1 2 3 4 5%

Részleteiben (analytic scoring)

a) A fogalmak

- Helyes és kielégítő a képzeti bázisuk 0 1 2 3 4 5
- Találó, szakszerű (lehetőleg magyar nyelvű, tudományosan elfogadott) a fogalmi megnevezés 0 1 2 3 4 5
- Kifejtése elegendő tényanyagra épül 0 1 2 3 4 5
- A kifejtés menete megfelel a fogalomstruktúrájának 0 1 2 3 4 5
- A kifejtés következetesen igazodik a választott (induktív/deduktív) logikai úthoz 0 1 2 3 4 5
- Lényegét szabályos meghatározás vagy körülírás foglalja össze 0 1 2 3 4 5
- Megtörténik a rendszerbe foglalása 0 1 2 3 4 5
- Megvilágosodik elméleti és/vagy gyakorlati jelentősége 0 1 2 3 4 5%

b) Tények, adatok

- Meggyőző erejűek 0 1 2 3 4 5
- Szükségesek 0 1 2 3 4 5
- Elegendőek 0 1 2 3 4 5
- Az adatok pontossága adekvát a tárggyal 0 1 2 3 4 5%

c) Törvények, elméletek, elvek, normák

- Világos problémafelvetésen alapulnak 0 1 2 3 4 5
- Magyarázatuk elegendő tényre, fogalomkifejtésre támaszkodik 0 1 2 3 4 5
- Egyenként is a tudomány álláspontját képviselik 0 1 2 3 4 5
- Együttesen elősegítik a tudományos szemlélet alakulását 0 1 2 3 4 5
- Fejlesztik a gondolkodást 0 1 2 3 4 5
- Érvényességük több tudomány szemszögéből is megvilágítást nyer 0 1 2 3 4 5%

d) Szabályok

- Kellően világos az elv (norma), amelyre a szabály épül 0 1 2 3 4 5
- Végrehajtható (=tartalmazza a tevékenység feltételeit és az operátorokat) 0 1 2 3 4 5
- Adekvát az algoritmus-adás módja (utánozható mintát ad, bemutatja)

	rajzzal, jelekkel, makettel, folyamatábrával...)	0	1	2	3	4	5%
e)	Pszichikus hatások							
	30. Segíti a megfigyelő- képesség fejlődését	0	1	2	3	4	5	
	31. Támaszt ad a problémafelismeréshez és -megoldáshoz	0	1	2	3	4	5	
	32. Mintá(ka)t ad a hipotézis-alkotáshoz	0	1	2	3	4	5	
	33. Fejleszti az érvelési – bizonyítási –, következtetési képességet	0	1	2	3	4	5	
	34. Formálja a rendszeralkotás képességét	0	1	2	3	4	5	
	35. Tanulási stratégiák alakításához ad támpontokat	0	1	2	3	4	5	
	36. Rendezett világkép alakulását segíti	0	1	2	3	4	5	
	37. Öntevékenységre, önértékelésre készítet	0	1	2	3	4	5	
	38. Egészséges ambíciókat ébreszt	0	1	2	3	4	5	
	39. Önelemzésre készítet	0	1	2	3	4	5	
	40. Támpontokat ad életcél – életprogram alakításához	0	1	2	3	4	5	
	41. Segíti a képzelet egészséges fejlődését	0	1	2	3	4	5	
	42. Toleranciát, megértést sugall	0	1	2	3	4	5	
	43. Egészséges, humánus viszonyulást mutat az embernek önmagához és másokhoz, a munkához, a természethez	0	1	2	3	4	5	
	44. Egészséges erkölcsiség hatja át	0	1	2	3	4	5%

SZERKEZET

	45. A bevezetés érdeklődést kelt, motivál	0	1	2	3	4	5	
	46. A bevezetés exponálja a tartalom egészét	0	1	2	3	4	5	
	47. Bemutatja a könyv felépítését	0	1	2	3	4	5	
	48. Útmutatást ad a könyv használatához	0	1	2	3	4	5	
	49. A szerkesztés elve felismerhető	0	1	2	3	4	5	
	50. A fejezetekre tagolás logikus	0	1	2	3	4	5	
	51. A fejezetek kapcsolódása megfelelő	0	1	2	3	4	5	
	52. A kisebb egységek, bekezdések felépítése logikus (tételmondat, kifejtés)	0	1	2	3	4	5	
	53. Vannak a használatot segítő tartozékok (tartalomjegyzék, név-, tárgymutató, kronológiai táblázat, jegyzetek, szószedet, topográfiai jegyzék stb.)	0	1	2	3	4	5%

FORMA, KIÁLLÍTÁS

<i>Általános megjelenés (holistic scoring)</i>								
	54. Megfelelő a papírminőség	0	1	2	3	4	5	
	55. Jó, esztétikus a borító	0	1	2	3	4	5	
	56. Egészében esztétikus a kivitel	0	1	2	3	4	5%

Részleteiben (analytic scoring)

a)	Tipográfia							
	57. Megfelelő a betűnagyság	0	1	2	3	4	5	
	58. Jól olvasható a betűforma	0	1	2	3	4	5	
	59. Helyes a kiemelés tipográfiája (kurzív, fett, antikva stb.)	0	1	2	3	4	5%

b)	Ábrák							
	60. Jó az ábrakon az alakzat – háttér viszony	0	1	2	3	4	5	
	61. Helyes a különös – általános megkülönböztetése	0	1	2	3	4	5	
	62. Megfelelő az ábra tagolása és rendezettsége							
	63. Az ábrázolásmód adekvát az észlelés általános törvényszerűségeivel	0	1	2	3	4	5	
	64. Megfelelő az ábrák (képek) mérete	0	1	2	3	4	5	
	65. Kihhasználja az „észlelő kapacitást” (elegendő információt ad, nem zsúfol)	0	1	2	3	4	5	
	66. Szükség szerint tartalmaznak az ábrák magyarázó szöveget, irányító információt	0	1	2	3	4	5%

c)	Táblázatok							
	67. Elegendően pontosak az adatok	0	1	2	3	4	5	
	68. A táblázatok elegendő adatot tartalmaznak	0	1	2	3	4	5	
	69. Jól áttekinthető a táblázatok szerkezete (jó a dimenzionálás)	0	1	2	3	4	5	
	70. Találóak, egyértelműek a sor- és oszlopmegnevezések	0	1	2	3	4	5	
	71. Szükség szerint viszonyszámokkal is kifejezi az adatokat	0	1	2	3	4	5	
	72. „Levegősek”, jól áttekinthetők a táblázatok	0	1	2	3	4	5%

Százalék-átlag:

Megjegyzés:

Speciális tankönyvek értékeléséhez ezeken kívül felvehetőek adekvát, speciális szempontok a hozzájuk illő kritériumokkal.

Orosz Sándor

A BAGOLY® V 1.0

könyvtári adatbázis-kezelő programcsomag

A személyi számítógépek elterjedésével természetes módon adódott a könyvtári állomány géprevitelének szükségessége. Több, elsősorban CLIPPER alapú könyvtári adatnyilvántartó program áttanulmányozása, és könyvtárosokkal történt megbeszélések alapján felmerült az az ötlet, hogy célorientáltabb, olyan nagyobb sebességű program fejlesztésére volna szükség, mely az adatnyilvántartás alapvető funkciói mellett a kölcsönzési feladatokat is el tudja látni, a könyvtári mozgásokat nyilván tudja tartani, és naprakész információkkal tud szolgálni. Ekkor kezdtük meg jelen programunk rendszerszervezését, majd később fejlesztését.

A szoftvercsomag IBM PC illetve kompatibilis számítógépre készült és C fejlesztői környezet alatt fródott. A program egyik fő erőssége a gyorsaság: még a lassúbb, 286-os változatokon is, több százezer adat közül tizedmásodperc alatt megtalálja a keresett adatot. A program másik fontos tulajdonsága, hogy a teljes magyar ABC szerint működik, és a magyar ABC szerint rendezi az állományokat. A magyar ékezetes betűk a képernyőn is megjelennek. A billentyűzet a magyar CWI szabvány szerint működik, de kívánságra tetszőleges módon beállítható. (Ez, sajnos, a szövegszerkesztő sajátosságai miatt jelen ábráinkon nem így látszik.)

A programot természetesen más intézmény sajátosságait figyelembe véve át lehet alakítani az igényeknek megfelelően, az alapvető szolgáltatásokat megtartva.

Javasolt konfiguráció: legalább 386-os PC, 240 MB merevlemez egység, színes VGA monitor, legalább 4 MB RAM, az adatvédelemhez streamer és szünetmentes tápegység. A program jelenlegi 1.0-ás verziója egerrel még nem kezelhető. (Természetesen ennél kisebb teljesítményű gépen is kielégítő sebességgel fut, és tetszőleges monitorral is használható.)

A tárolható katalóguscédulák száma csak a merevlemez kapacitásától függ, 10 000 katalóguscédula tárolásához átlagosan 8 MB-nyi merevlemezterületre van szükség.

A program alapképe és főmenüje (azaz a fő funkciói) az 1. ábrán láthatók.

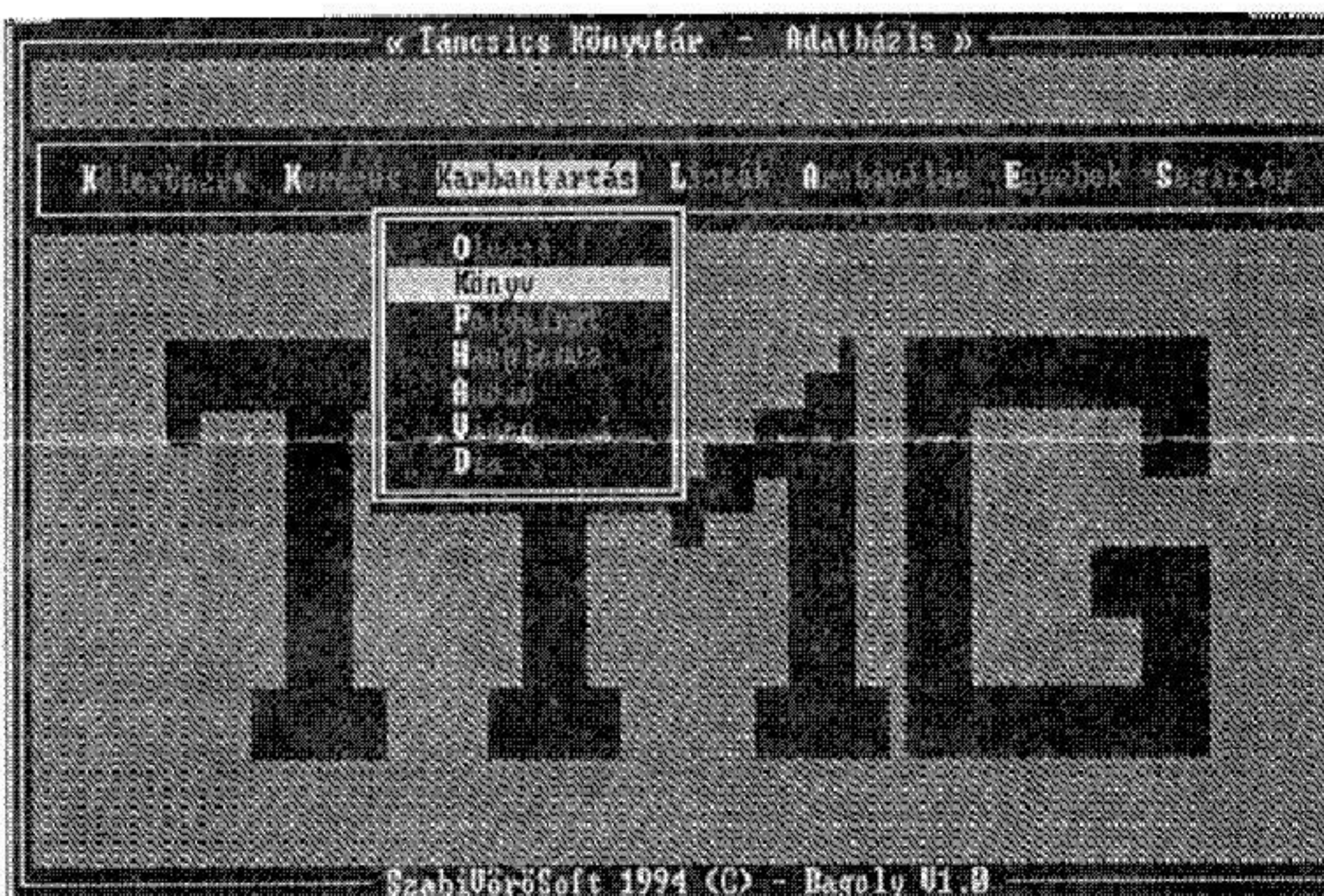
A program fő funkciói a kölcsönzés, a keresés, a karbantartás, a listakészítés, az adatok archiválása, egyéb szolgáltatások és a segítség. A főmenü segítség pontja mellé mindenhol úgynevezett on-line, azaz forró drótos segítség tartozik, amit az <F1> billentyűvel lehet előhívni.

A kölcsönzés-funkció kiválasztásával lehet az adott könyvet leltári szám szerint megkeresni, majd gombnyomásra az olvasót hozzárendelni. Ha a könyv valamilyen ok miatt nem kölcsönözhető, azt a gép azonnal jelzi. Ha a könyvet visszahozták, a visszahozott könyv kiválasztása után automatikusan kikeresi az azt kikölcsönzött olvasót, és így lerövidül az adminisztrációs idő. A 3. ábrán a kölcsönzés egyik fázisát láthatjuk.

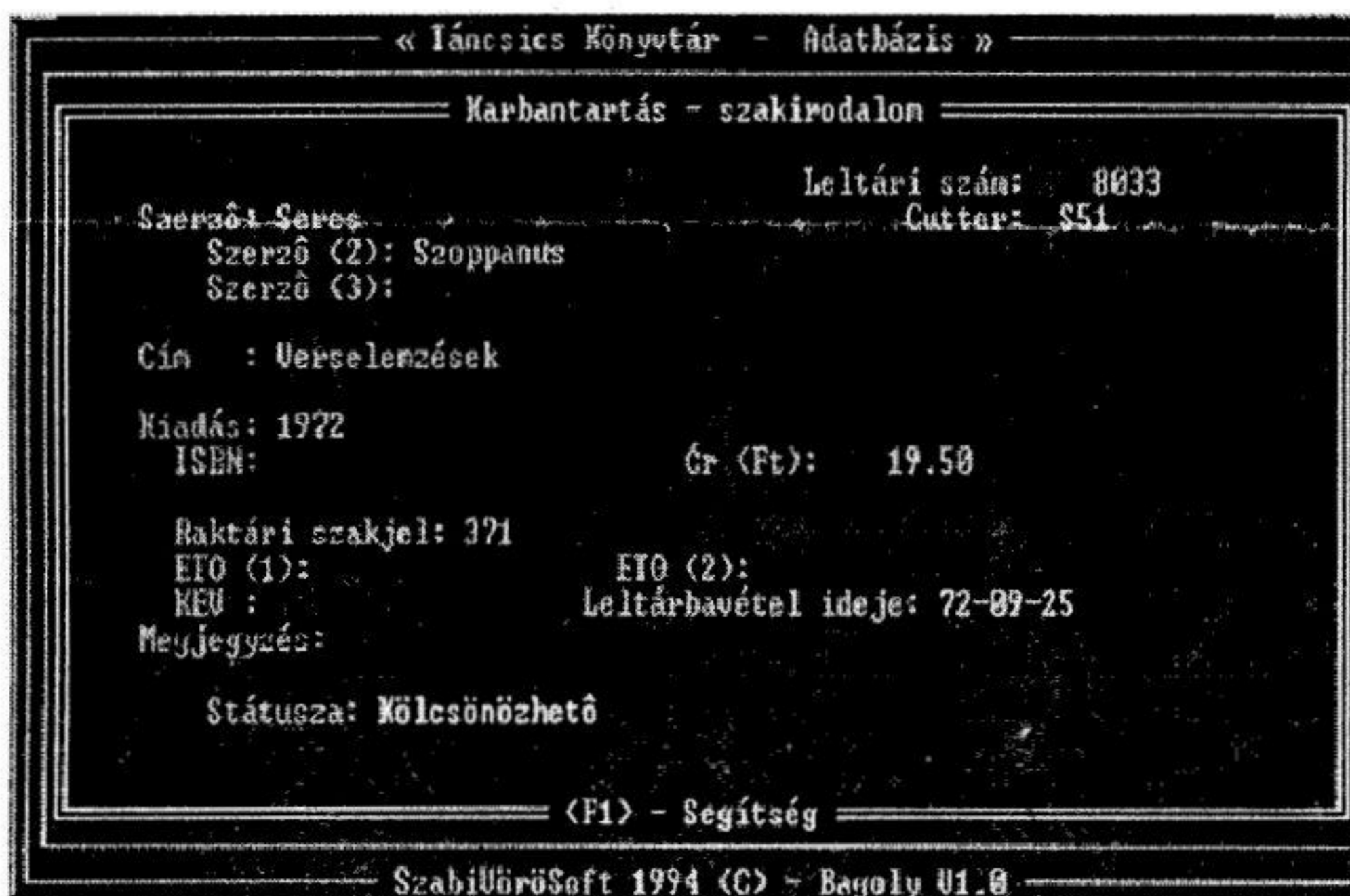
A keresés menüpontban lehet a különféle médiák keresése mellett az olvasók között is keresni, és az olvasónál

kint levő összes könyvet a képernyőn megjeleníteni. Minden média esetén lehet leltári szám, szerző, és cím szerint keresni, a szakirodalom esetében azonban három szerző szerint is keres, továbbá lehetőség van ETO-számok, raktári szakjeltek és tárgyszó szerinti keresésre is.

A karbantartás menüpont választásával lehet az új katalóguscédulákat begépelni, a hibás cédulákat kijavítani, az elrontott cédulákat kitörölni, a leselejtezendő könyveket kiselejtezni. Selejtezéskor készül egy kiselejtezett médiák jegyzéke, amit a listák főmenüpont kiválasztásakor ki is lehet nyomtatni. Lehetőség van arra is, hogy új katalóguscédulát hozzunk létre egy régi cédula módosításával. Ez elsősorban akkor hasznos, ha egy műből vagy médiából több példánya is van a könyvtárnak. Ekkor ugyanis elegendő a könyv adatait egyszer begépelni, mivel a leltári szám javításával

1. ábra

2. ábra

új katalóguscédulát hozhatunk létre. Ebből következik, hogy minden média külön katalóguscédulát kap, hogy az olvasóhoz egyértelműen hozzá lehessen rendelni az általa kikölcsönzött művet. A második ábrán egy szakirodalmi könyv katalóguscéduláját láthatjuk.

A listázás is fontos funkciója a programnak. Ennek a pontnak a kiválasztásával lehet nyomtatóra listákat készíteni. A listakészítés összes lehetőségét itt nem kívánjuk ismertetni, csak a fontosabbakat. Készíthető többek között olyan lista, amely tartalmazza egy adott olvasó összes tartozását, a lista készítésének időpontjában naprakészen. Készíthetünk listát egy adott osztály összes tanulóinak tartozásáról is. Ennek végzős osztályok esetén van nagy jelentősége. Készíthető osztálynévsor is. A médiákról is készíthetünk listákat. Lehet például egy adott szerző összes művét kikeresni (minden média esetén). Könyvek esetén egy adott tárgyszóhoz tartozó összes művet is kikereshetjük és kinyomtathatjuk. Mivel a program a kabinetekbe kihelyezett könyveket is nyilvántartja, készíthető lista az adott kabinetekbe kihelyezett művekről is. Készíthetők leltárkönyvek, és elkészíthető adott időpont óta leselejtezett médiák jegyzéke is.

Archiválás lehetséges steamer kazettára, vagy hajlékony lemezekre. A nagy hatékonyságú adatvédelem érdekében azonban elsősorban a steamert javasoljuk.

Az egyebek menüpontban lehet a programból kilépni, itt lehet az állományról napra kész statisztikát kérni az állomány méretéről, a kikölcsönzött könyvek számáról és a kölcsönzöttség százalékos arányáról is. Az ETO-számokat is itt lehet karbantarta-

ni. A program hatékony telefonregiszterrel is rendelkezik, melynek segítségével a legfontosabb telefonszámokat tarthajuk nyilván, illetve azokat több szempont szerint vissza is kereshetjük.

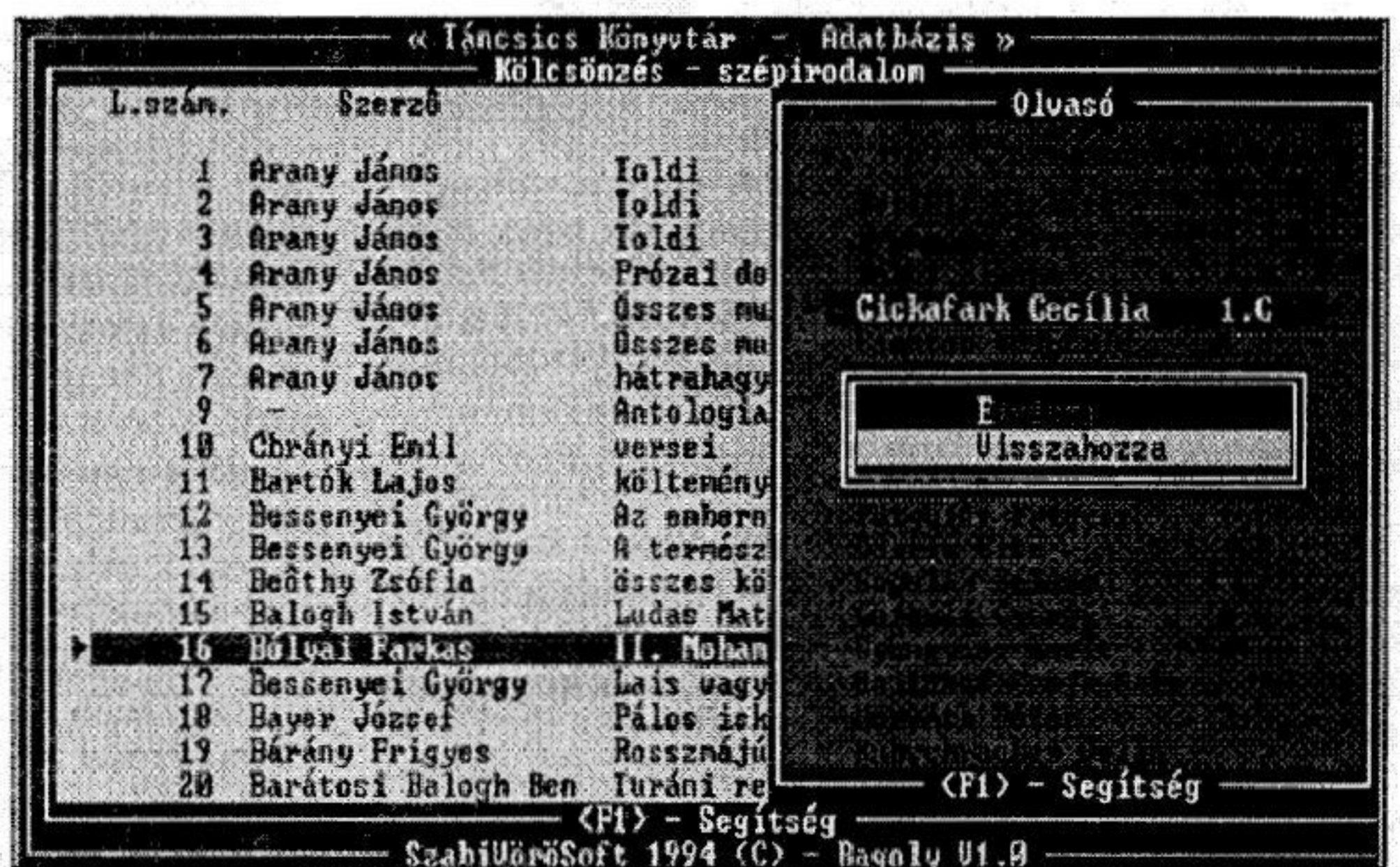
A programot elsősorban iskolai könyvtárak számára fejlesztettük, de természetesen más intézmények számára is átalakítható az igényeknek megfelelően.

A programcsomaghoz tartozik egy kilencven oldalas felhasználói leírás, azaz egy olyan kézikönyv is, amely részletesen leírja a program szerkezetét, az egyes menüpontok funkcióját. A kézikönyv sok ábrát is tartalmaz, hogy az egyes lépések könnyen követhetők legyenek.

A BAGOLY V 1.0 programcsomag első verziója egyelőre csak egyéni felhasználók számára készült, de ha igény van rá, kifejleszhető a programcsomaghoz egy olyan modul is, melynek segítségével összeköttetés létesíthető telefonvonalon keresztül a könyvtárak között, hogy egymás adatbázisát is elérhessék.

A szoftvercsomag tartalmazza a BAGOLY V 1.0 programot, az adatállományok vázszerkezetét, továbbá egy raktári szakjel-tárgyszó katalógust, mely a felhasználók által tovább fejleszhető, tartalmazza továbbá a felhasználói kézikönyvet is.

Szabadi László-Tóth István Gábor

3. ábra

Iskola a Szent Mihály-völgyben

Könyvek és olvasóik – két nyelven

Az Északi- és a Déli-Bakonyt elválasztó Torna patak vadregényes völgyében fekszik *Városlőd*, a német nemzetiségi falvak egyik néprajzi és történelmi múltját tekintve nagy hagyományú községe. Már az Árpád-korban lakott, sőt, ezt megelőzően a népvándorlás korának számos lelete igazolja, a forrásokkal, patakokkal és az erdők számos hasznával rendelkező táj mindig vonzó volt a letelepedéshez.

A középkorban a királyi erdőővök faluja, a Hölgykő-vár pedig több évszázadon át a bakonyi erdőispánság egyik székhelye. A falu közepén lévő templom környékén volt az I. Lajos király által létesített karthauzi kolostor, amelynek *alapítólevele 1378-ból való*. Több évtizede – igaz, nagy megszakításokkal – folyik a feltárómunka, amely során a magyar építőművészet számos emléke került elő.

A 15–16. század fordulóján készült, s Nürnbergben őrzött színes festmény és oklevelek bizonyítják, hogy *nemcsak hazánk, hanem Európa egyik leggazdagabb kolostora volt*. Járt itt Mátyás király és Beatrix, akik nemcsak újabb cellák és halastó létesítésére adtak jelentős pénzösszeget, hanem újabb könyvek készítésére és vásárlására is.

Itt, e kolostorban készült a magyar irodalom egyik ritkasága, az *Érdey-kódex*, amelynek szerzőjét az irodalomtörténet *Karthauzi Névtelennek* nevezte el. Az 1526-ban, éppen a mohácsi csata évében befejezett kéziratos kódex nyomtatásban is több, mint ezer oldalas mű. (Legutóbb 1985-ben a Magyar Hírmondó sorozatban *A néma barát megszólal* címmel jelentetett meg ebből 542 oldalas válogatást a Magvető Kiadó.) E kódex prédikációgyűjteményeket tartalmaz, s régi, azóta elveszett krónikákat is idéz a magyar szentek életével kapcsolatban, s mindezt úgy, hogy magyarul magyar történelmet is ír.

A Prológusban olvasható a szerző hitvallása: „*Szent magambaszállással töprengtem el azon, hogy míg a más nyelveket beszélő népeknek többnyire teljes, anyanyelvre fordított bibliájuk van, addig a mi műveletlen és faragatlan magyar népünket nem harmatozta be ily kegyelem, hogy akár csak vázlatok formájában is, effajta érdekkel dicsekedhessék...*”, majd így folytatja: „*..... szorgalmas gondolat és sok éven át tartó munkával az olvasók épülésére anyanyelven készítettem el...*”

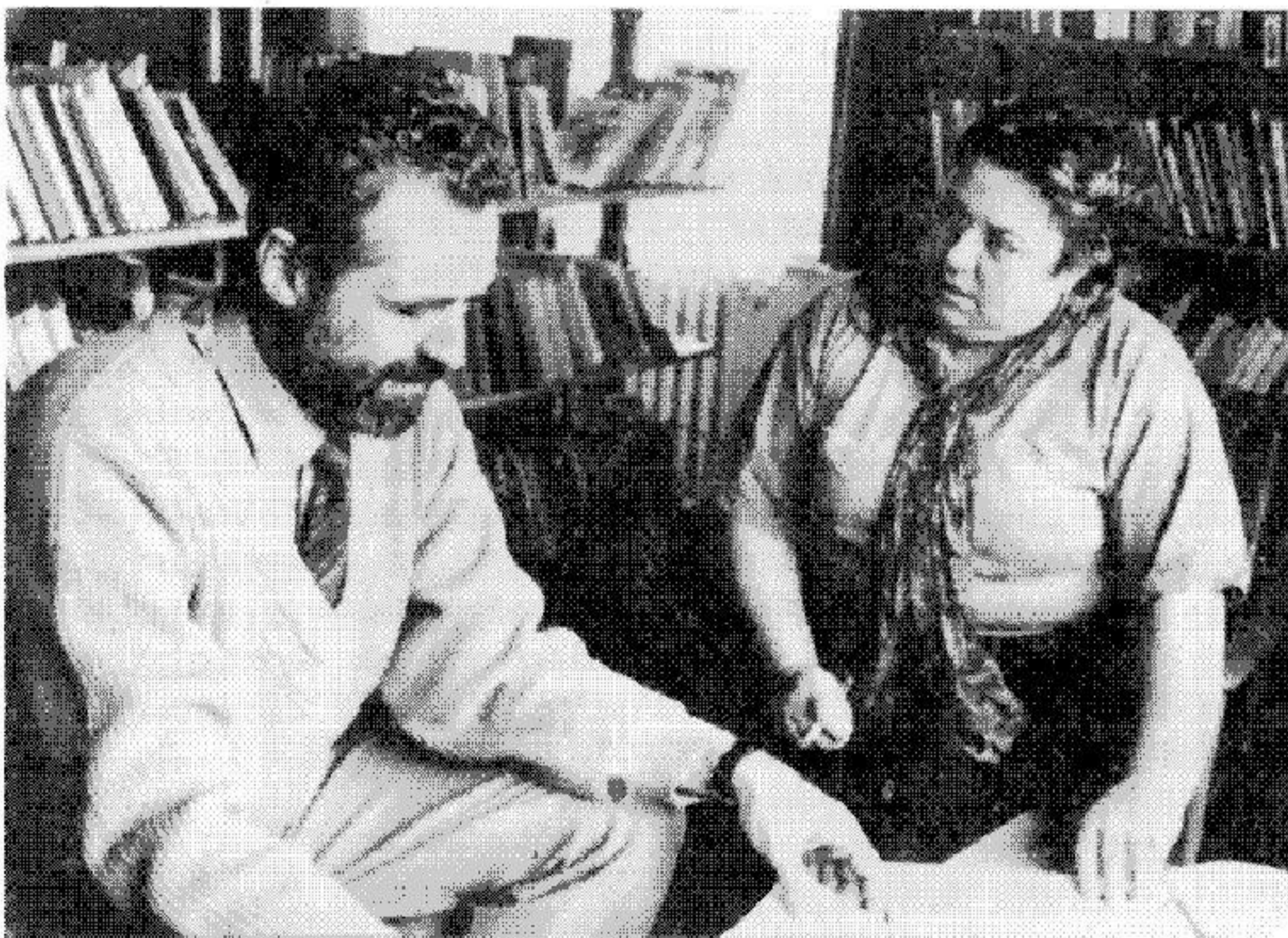
A kolostor mára elenyészett: a törökök előrenyomulásakor, feltehetően 1554-ben felrobbantották. Az ásatások során előkerült maradványokon kívül oklevelek, az *Érdey-kódex* és néhány, itt használt – bár nem bizonyítható, de esetleg ugyancsak itt készült – könyv őrzi emlékét.

Városlőd későbbi története a 18. században ide települt – főképpen *német nemzetiségű* – lakosok életével folytatódott,

s tart máig, mert megőrződtek azok a hagyományok, amelyek nemcsak a község nemzetiségi jellegében nyilvánulnak meg, hanem az iskolai oktatásban is.

Az iskola az egykori karthauzi kolostor területén, közvetlenül az egykori templom romjaira a 18. században épült mai mellett található igazi történelmi hangulatú környezetben. Alig néhány lépésnyire a bejáratától ásatás folyik, s a valóban történelmi köveken lépkedve ott a közelmúlt mementója: a két világháború helyi áldozatainak emlékműve, rajta együtt a magyar és a német származású hősök nevei.

Az iskolai igazgatója, az energetikus és intézményét jól menedzselő *Oszvald József*, aki most szerzi meg második diplomáját némettanári szakon, nemcsak lelkiismeretes peda-

Oszvald József iskolaigazgató és Freund Vendelné, a művelődési ház igazgatónője

gógus, a község nemzetiségi hagyományainak egyik őrzője, a falumúzeum létrehozásának egyik szorgalmazója, hanem a falumúzeum baráti körének elnöke is. Beszélgetésünk során nemcsak a történelmi múltról esik szó, amelynek természetes tartozéka a hagyományőrzés, hanem a mai, mindennapi gondokról, s arról, mit értek el itt, ahol a tanulók száma alig kétszáz, s csak néhány évfolyamban tanulnak párhuzamos osztályokban, ahol a pedagógusok egy része „bejáró”, sőt, a tanulóké is, hiszen Csehbányáról, de más, környező községek-ből néhányan ugyancsak naponként utaznak az egykori kolostor és a mai templom védőszentjéről, Szent Mihályról elnevezett völgy mára kissé szűknek bizonyuló iskolájába.

Tervrajzokat nézegetünk, amelyeken három új tanterem, tornaterem, s az emeleti részen foglalkoztató szobák képe rajzolódik ki. Az épületszárny vége éppen a kolostor egykori körítőfaláig nyúlik, amelyen túl már a patak csordogál. E bővítés segít majd, hogy a három helyen történő tanítást

felszámolják, s talán az iskolai könyvtár is jobb körülmények közé kerülhet.

Az iskola jellemző sajátossága, hogy 1959 óta tanítják a német nyelvet. Az utóbbi években pályázatokon nyert pénzekből bővítették a nyelvi oktatáshoz szükséges alapfelszereléseket és szerezhettek be olyan könyveket, amelyre a költségvetésből nem jutott.

A segítség kell, mert első osztálytól tanítják a nyelvet, sőt, már az óvodában, s jó néhány családban megkapják a gyerekek azt a nyelvi alapot, amely révén jó készségekre tehetnek szert. Iskolájuk egyik legjobb támogatója a községből elszármazott, ma Németországban élő dr. Roth Michael vegyész mérnök, aki felkutatta az ide származottak „őshazáját”, s ezáltal évek óta jó kapcsolatokat ápolnak Wiesthal községgel. (Roth úr német nyelven megírta és saját költségén meg is jelentette a falu történetéről szóló könyvet.)

Wiesthal önkormányzata, lakossága a városi gyerekek üdültetésével, kulturális együttléseik vendégszerepeltetésével, sokszáz németnyelvű könyvvel és szótárakkal segítette az iskolát.

Az iskola könyvtárosa, aki a magyar nyelv egyedüli tanára, Horváth Katalin. Az iskola jelenlegi teremhiányai miatt a könyvek folyosói szekrényekben sorakoznak, s tanterem polcain találhatóak. A kedves és figyelmes, mindig segítőkész tanárnő nyolcezer kötet gondozója – igaz, ezek egy része eléggé elhasználódott –, s csak tanítás előtt és után, valamint az órák közötti szünetekben tud kölcsönözni, s beszélgetni diákjaival érdeklődésükről, olvasmányélményeikről, kívánságaikról.

Mint sokhelyütt, máshol is, gond, hogy a gyerekek egy része keveset olvas, s a legszebb, legérdekesebb kötetek sem vonzóak mindenki számára. Keresettek a kötelező olvasmányok, s azok az albumok, amelyek a tanítási órákon felhasználhatók. Az iskolai költségvetés szűkülése miatt állománygyarapításra alig jut, s a folyóiratok a korábbinál jóval kisebb választékban állnak rendelkezésre.

Ennek ellenére rendszeresen a versenyek: szépírási, történelmi vetélkedő stb., s műsort adnak a községi rendezvényeken. Oszwald József igazgató úr szeretné, ha számítógép segítené majd a könyvtári munkát, s diákjai használhatnák mindazokat a technikai eszközöket, amelyek az információközléshez szükségesek.

Horváth Katalin tanárnő Kotz Zsófiára hívja fel a figyelmet, aki hetedik osztályos és meséket, regényeket ír. Méghozzá nemcsak gazdag fantáziával szövi a cselekményt, hanem kitűnő stílusban is jeleníti meg mondandóját. Zsófia számára az ösztönzést Fekete István kötetei, Szabó Magda Abigél című regénye, jogász nagypapája könyvei, a vele történő beszélgetések és nagy könyvtárunk adta. Érdeklő a történelem, s elszomorítja, ha észreveszi, hogy a felnőttek butaságokat beszélnek. Egyik írása olyan kisfiúról szól, aki szereti az állatokat, akit egy orosz lány nevelt fel, s az ő kalandjait, az emberekkel való találkozásait örökíti meg, s azt, hogy mit gondol az emberekről. Egy másikhoz kitalált két szereplőt, s az ő vándorlásukat, letelepedésüket és boldogságukat írta meg. Tanár-

Horváth Katalin tanárnő magyarórán

nője szerint tehetséges kislány, s lehet, hogy később könyvek címlapjain olvashatjuk majd a nevét?

*

Oszwald József a községi könyvtár szolgáltatásait is szeretné felhasználni a diákok érdekében. Gyakran találkozik Freund Vendelnével, a község kulturális mindenesével, a művelődési ház igazgatójával, aki egyben a könyvtárat is vezeti. Két, viszonylag nagy teremben tízezer kötet (köztük számos német nyelvű) sorakozik a polcokon. Nagy arányban találhatóak ifjúsági és mesekönyvek, de ez érthető: a gyerekek nagyon hálás olvasók. A könyvtár hetenként csak két alkalommal tart nyitva, de a jelenlegi körülményeknek és igényeknek ez megfelel. Állománygyarapításra kevés jut, a legfontosabbakat igyekeznek megvásárolni az igazgatótól.

Oszwald József szívesen fogadná, ha a két könyvtár egy lehetne: állományukkal erősíthetnék egymást, kiküszöbölhetnék a párhuzamosságot, ami javíthatna a feltétlenül szükséges könyvek beszerzési lehetőségein. A számítógépes nyilvántartásnak így lenne igazi értelme. Egyelőre azonban csak az együttműködés szintjén tervezhetnek.

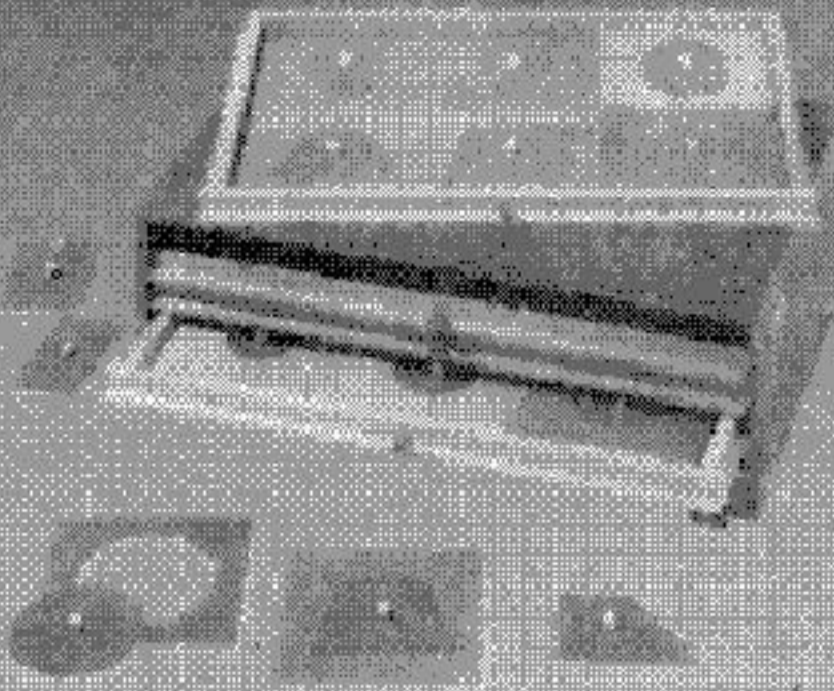
*

Másutt és itt is a családoknál egyre kevesebb pénz jut a könyvekre. A magyar kódexírás egyik színhelyén, ahol hajdanán gyönyörű bőrkötéssel látták el a könyveket, csak ennyire telik. Ám a könyvírás hagyománya némiképp folytatódik: a falumúzeum baráti köre több kiadvánnyal segíti a szülőföld megismertetését, s benne a történelmi, a néprajzi, az irodalmi, a zenei és a néptánc-hagyományok megőrzését és továbbélését. (Koppányi István Városlőd története című monográfiája, Roth Michael német nyelvű községtörténete, Oszwald József magyar és német nyelvű, a falumúzeumot ismertető füzetek stb.) Remélhetően a közeljövőben ugyancsak külön kiadványból ismerkedhetnek meg a tanulók Városlőd, az egykori Lövdöl kolostorának történetével, a magyar irodalomban betöltött szerepével, s a Karthauzi Névtelen egyedülálló alkotásával.

T. J.

Dr. Kurucz Rózsa

MONTESSORI- PEDAGÓGIA

■ A századforduló körüli és az ezt követő időszak a modern polgári pedagógiák gazdag választékát adta az európai nemzetek számára. Azok a törekvések, amelyek Ellen Key gyermeknevelés-megújítási gondolataival egyetértően akarták megváltoztatni az iskolák belső légkörét, s megteremteni a gyermekekhez való új viszonyt, gyorsan teret hódítottak.

E törekvések egyike volt az olasz származású *Maria Montessori* pedagógiai rendszere, amely bár eklektikus, mert számos (főképpen keleti) filozófiai bázisra épült, ám az európai tradíciókat megőrizve-megújítva akarta mássá, a 20. század polgári igényeihez igazítani az iskolai nevelést és oktatást. Pedagógiai alapelvei erkölcsre, szabadságra, önfejlesztésre, önállóságra, önfegyelmre, szeretetre és mély érzelmekre neveltek.

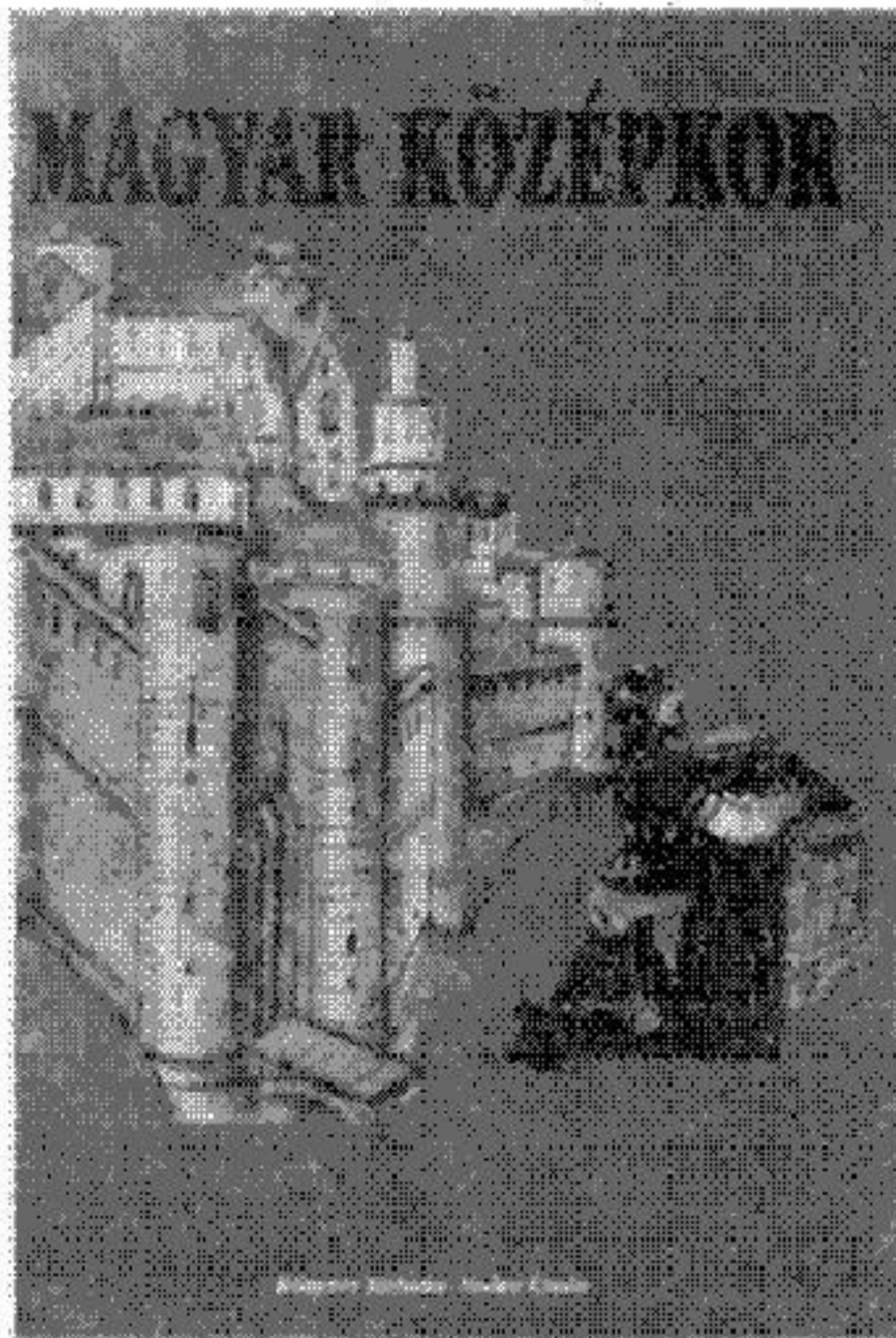
Mint minden hasonló, immár az évszázados múltja felé közeledő rendszer, vajon alkalmas-e napjaink pedagógia-elméletében és -gyakorlatában arra, hogy haszonnal alkalmazzuk? *Dr. Kurucz Rózsa*, a szekszárdi pedagógiai főiskola docense, Montessori pedagógiájának egyik legjobb hazai szakértője kötetével meggyőzően bizonyítja, hogy ma is időszerűek azok az elgondolások, amelyek bár az európai polgári fejlődés egy sajátos, igen markáns időszakában akartak hatást gyakorolni a nevelésre, ma, igaz, más körülmények között, ám mégis utat nyithatnak az alternatívást pozitív módon alkalmazó iskolai munkához.

„... Mivel a nevelés problémái nem ismernek (ország-) határokat, azonosak az egész világon, úgy véljük, minden pedagógusnak meg kell adni a jogot és lehetőséget Montessori pedagógiájának részleteiből megismerésére és újraértékelésére” – vallja a szerző a kötethez írott Ajánlásban.

A szöveggyűjtemény Montessori életút-

jának bemutatásával kezdődik, majd pedagógiai alapelveinek ismertetésével folytatódik eredeti és kommentált írások révén. Hasonló megoldással válogatott a szerző a rendelkezésére álló szakirodalomból a többi fejezet összeállításakor is. (A nevelő és a gyermek, majd a környezet, a módszer és eszközei megismertetésére kerül sor, s ezt követik a Montessori-pedagógia elterjedéséről és továbbfejlesztéséről szóló részek.)

A számos fekete-fehér és színes ábrát tartalmazó kötetet minden pedagógusjelöltnek, iskolai könyvtárnak, tanítónak és osztályfőnöknek ajánljuk. (Nodus Kiadó, Veszprém, 1995. 164 p. Ára 540 Ft.)

■ Az államalapítástól Mohácsig alcímű, *Nagy Gábor* által válogatott, s részben fordított, jegyzetekkel ellátott és az ő szerkesztésében készített Forrásgyűjtemény megjelentetése különösen időszerű volt napjainkra, amikor honfoglalásunk 1100. évfordulójára készül a nemzet.

A keresztény magyar állam megalapítása és Mohács az a két korszakjelző, amelyek közé eső időszak, a több, mint fél évezred alatt keletkezett írott forrásokból történt válogatás: törvények, jogbiztosító iratok, levelek, legenda-, gesta- és krónikarészletek, elbeszélő források, s néhány vers idézik fel történelmünk sikeres és gyászos éveit.

A körülbelül négyszáz szemelvény többségét az elbeszélő jellegűek adják, elsősor-

ban magyar források alapján, ám a szerző külföldi, egykorú német, bizánci, orosz és vatikáni anyagokat is idéz, hogy árnyaltan, elfogultságtól mentesen mutathasson be egy-egy eseményt vagy személyt. A szövegeket alapos filológiai jegyzetek kísérik, s ezek jól tájékoztatják az olvasót, mert topográfiai, perszonális és kronológiai vonatkozásban is segítenek értelmezni az alapszöveget.

A kötet külön pedagógiai érdeme – mert elsősorban tanárok, diákok és a történelem iránt érdeklődő más olvasók használatára készült –, hogy olyan forrásszemelvényeket közöl, amelyek döntő többsége a köz-könyvtárak polcain lévő kötetekben nem található meg, s mások is csak jelentős kereső-kutató munkával lelhetők fel. Így a történelem e korszaka háttérrodalmának ez az együttese rendkívüli segítséget adhat az alaposabb és az eredeti tényanyag által történő megismeréshez.

Az egyes fejezetek élén királyaink neve olvasható Szent Istvántól a mohácsi csatavesztő II. Lajosig. A kötet irodalomjegyzékkel és a szövegekben, lábjegyzetekben használt rövidítések és jelek feloldásával zárult.

Az, aki túl van történelmi tanulmányain, e kötet alapján és okán visszaidézheti (minden bizonyára itt-ott felületes és ezért) hiányos ismereteit, s e szövegeket olvasva értheti meg például Szent István intelmeinek korabeli jelentőségét, Szent László törvényeinek szükségességét, Könyves Kálmán és Nagy Lajos háborúit vagy éppen a Kolozsmonostori egyezség történelmi hűségű tartalmát.

A kötetet minden típusú oktatási intézmény könyvtárának, a történelemtanárok, diákoknak, a főiskolák és az egyetemek történelemszakos hallgatóinak ajánljuk. (Könyves Kálmán és Nodus Kiadó, Bp.–Veszprém, 1995. 523 p. Ára 850 Ft.)

T. J.

A két kötet MEGRENDELHETŐ postai utánvétellel, csekken történő befizetéssel vagy átutalással az alábbi címen:

OKTKER Kft.–Nodus Kiadó
8200 Veszprém,
Victor Hugo u. 3.

Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeumban október 1-jétől a tagsági díj összege 1000 Ft. Pedagógusok, tudományos kutatók, egyetemi és főiskolai hallgatók, valamint sorkatonák és nyugdíjasok részére a tagsági díj összege 500 Ft.

Az október 1. után beiratkozott olvasók tagságának érvényessége 1996. december 31-ig tart. A szeptember 30-ig beiratkozottak kölcsönzőjegye ez év december 31-ig érvényes.

A helyben olvasás változatlanul térítésmentes, de az olvasóterem ülőhelyeinek korlátozott száma miatt elsőbbséget adnak a beiratkozott olvasóknak.

*

A magyar iskola 1000 éves jubileumára az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum *A pedagógiai gondolkodás klasszikusai* című sorozatában olyan eredeti neveléstudományi alapművek – ismertető tanulmányokkal kiegészített – hasonmás kiadását indította el, amelyek az elmúlt 60–80 év során nem jelentek meg. Az első öt kötet már megvásárolható. Ezeket iskolai könyvtáraink figyelmébe ajánljuk.

1. Weszely Ödön: Bevezetés a neveléstudományba. 448 Ft.
2. Fináczy Ernő: Didaktika. 224 Ft.
3. Imre Sándor: Neveléstan. 336 Ft.
4. Tettamanti Béla: A személyiség nevelésének magyar elmélete. (Schneller István rendszere) 224 Ft.
5. Fináczy Ernő: Elméleti pedagógia. 224 Ft.

A sorozat további kötetei között Várkonyi D. Hildebrand, Prohászka Lajos, Felméri Lajos, Waldapfel János, Faragó László–Kiss Árpád kötetei szerepelnek.

A *Magyar pedagógusok* sorozatban Karácsony Sándor, Öveges József, Somos Lajos, Quint József, Mikola Sándor, Schneller István és Kiss Árpád életrajza jelent meg, egyenként 88–100 Ft közötti áron.

A *neveléstörténeti sorozatból* az alábbiak rendelhetők meg:

1. Jáki László: A magyar neveléstudomány forrásai. 336 Ft.
2. Mann Miklós: Kultúrpolitikusok a dualizmus korában. 140 Ft.

3. Felkai László: Magyarország oktatásügye a Millennium körüli években. 224 Ft.

4. Mészáros István: Magyar iskolatípusok (1996–1990). 224 Ft.

5. Fehér Erzsébet: Magyar nyelvű tankönyvek (1777–1848). 336 Ft.

A kiadványok személyesen megvásárolhatók az OPKM portáján (Bp. Honvéd u. 19.), vagy megrendelhetők a következő címen: 1363 Bp., Pf. 49.

*

Októbertől az 1995–96-os tanévre előfizethető az ugyancsak Veszprémben megjelenő *A Természetismeret Tanítása* című, környezetismeret, biológia, földrajz témájú szakmai folyóirat. Az évi öt lapszám előfizetési díja változatlanul 560 Ft. Megrendelhető a szerkesztőség címén: 8200 Veszprém, Május 1. u. 2/A.

A következő évfolyam első lapszáma 1995 novemberében jelenik meg.

*

A Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat pedagógiai intézete és az MKE Könyvtárostanárok Szervezete megyei csoportja megem-

lékezéssel összekötött továbbképzést tart október 25-én 14 órai kezdettel a megyei önkormányzat nagytermében (Tatabánya, Fő tér 4.).

Téma: Az 1000 éves magyar iskola és az iskolai könyvtárak története, napjaink feladatai.

Az előadások:

1. Kelemen Elemér: Megemlékezés a magyar iskoláról; a iskolatörténet-írás mai feladatai és lehetőségei.
2. Balogh Mihály: Muzeális értékű dokumentumok kezelése és használata az iskolai könyvtárban.
3. György Károlyné: Az iskolai értesítők, évkönyvek szerepe az iskolatörténet-írásban, az összeállítás, szerkesztés kérdései.

*

Az *Iskolakönyvtáros* következő számához várjuk könyvtáros, tanító és tanár kollégáink, iskolák vezetői, neveléstörténészek kézíratait, könyvtáros kollégáinktól könyvtári témájú programok meghívóit (legalább két hónappal az esemény előtt).

MEGRENDELÉS

Megrendeljük az ISKOLAKÖNYVTÁROS című szaktudományi, módszertani és tájékoztató folyóiratot az 1995/96-os tanévre példányban 720 Ft 6/lap/év áron összesen Ft értékben.

A fenti összeget – a küldendő csekken fizetem be és utána 15 napon belül kapom meg a számlát

– számla ellenében, átutalással egyenlítőnk ki.

(Kérjük jelölje aláhúzással válaszáat.)

A megrendelő címe:

Kelt:, 1995

.
bélyegző, aláírás

ÚJDONSÁGOK A NODUS KIADÓTÓL

1995. októberében jelenik meg a Nagy Gábor által szerkesztett *MAGYAR KÖZÉPKOR* című forrásgyűjtemény. A könyvben közel négyszáz szemelvény többségét elbeszélő források adják az államalapítástól Mohácsig terjedő időszakból.

A könyvet Benda Kálmán történész mellett három gyakorló pedagógus lektorálta. Az Ő egybehangzó véleményükkel ajánljuk a művet, mely szerint évtizedek óta nem jelent meg a magyar könyvpiacra ilyen átfogó igényű történelmi forrásgyűjtemény a középkori Magyarország históriájáról, amit ajánlhatunk az általános iskolai pedagógusoknak a középiskolai diákoknak és főiskolai hallgatóknak is.

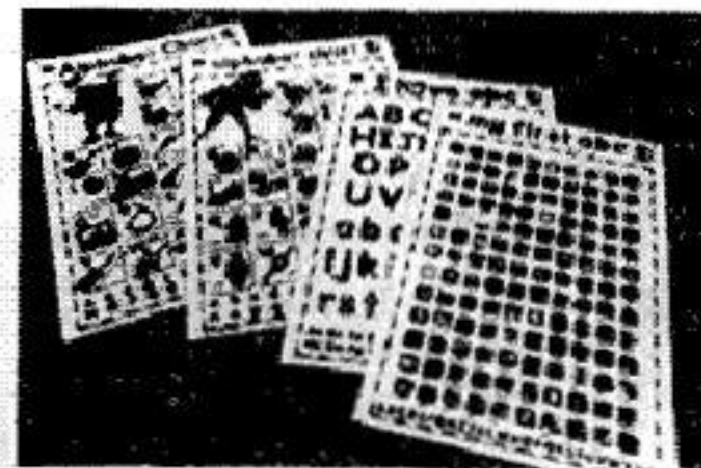
Az 524 oldal terjedelmű keménytáblás könyv ára 850,-Ft.

ANGOL NYELVI OKTATÓTÁBLÓK

A kezdők nyelvoktatásához ajánlunk 13 féle színes, fóliázott oktatótáblát az alábbi címekkel:

<i>I love 1 2 3</i>	<i>First words</i>
<i>Numbers 1-10</i>	<i>More words</i>
<i>Numbers 1-20</i>	<i>Picture chart</i>
<i>Numbers 1-100</i>	<i>Transport</i>
<i>Alphabet Chart</i>	<i>Nurshery rhymes</i>
<i>My first abc</i>	<i>Pictures Chart</i>
<i>I love abc</i>	

1 tábla ára: 420,-Ft

5 db megrendelése esetén 5%, 10 db rendelése felett 10% árengedményt adunk.

ELEKTRONIKAI ÉPÍTŐSZEKRENY

A 60 elemből álló építőszekrényből nagyon sokféle áramkör építhető meg a legegyszerűbb kapcsolástól (egy fogyasztó áramkörbe való bekapcsolása) a bonyolult komplementer tranzisztorokkal felépíthető végerősítő áramkörig.

A szekrény az alábbi modul elemeket tartalmazza: modul vezetékek, ellenállások, fogyasztók, kondenzátorok, transzformátorok, LED, dióda, hangszóró és kapcsolók. Ára: 6.490,-Ft

A Szex-Edukációs Alapítvánnyal közösen ajánljuk a szexuális felvilágosítás és nevelés *AIDS megelőzés iskolai programcsomag* részeként az alábbi könyveket és taneszközöket.

SZEXUÁLIS FELVILÁGOSÍTÁS ÉS NEVELÉS AIDS MEGELŐZÉS ISKOLAI PROGRAMJA tanári kézikönyv. Ára: 450,-Ft

FIATALOK FIATALOKNAK AZ AIDS ELLEN oktató kézikönyv. Ára: 350,-Ft

Számítógépes tesztprogram. Ára: 120,-Ft

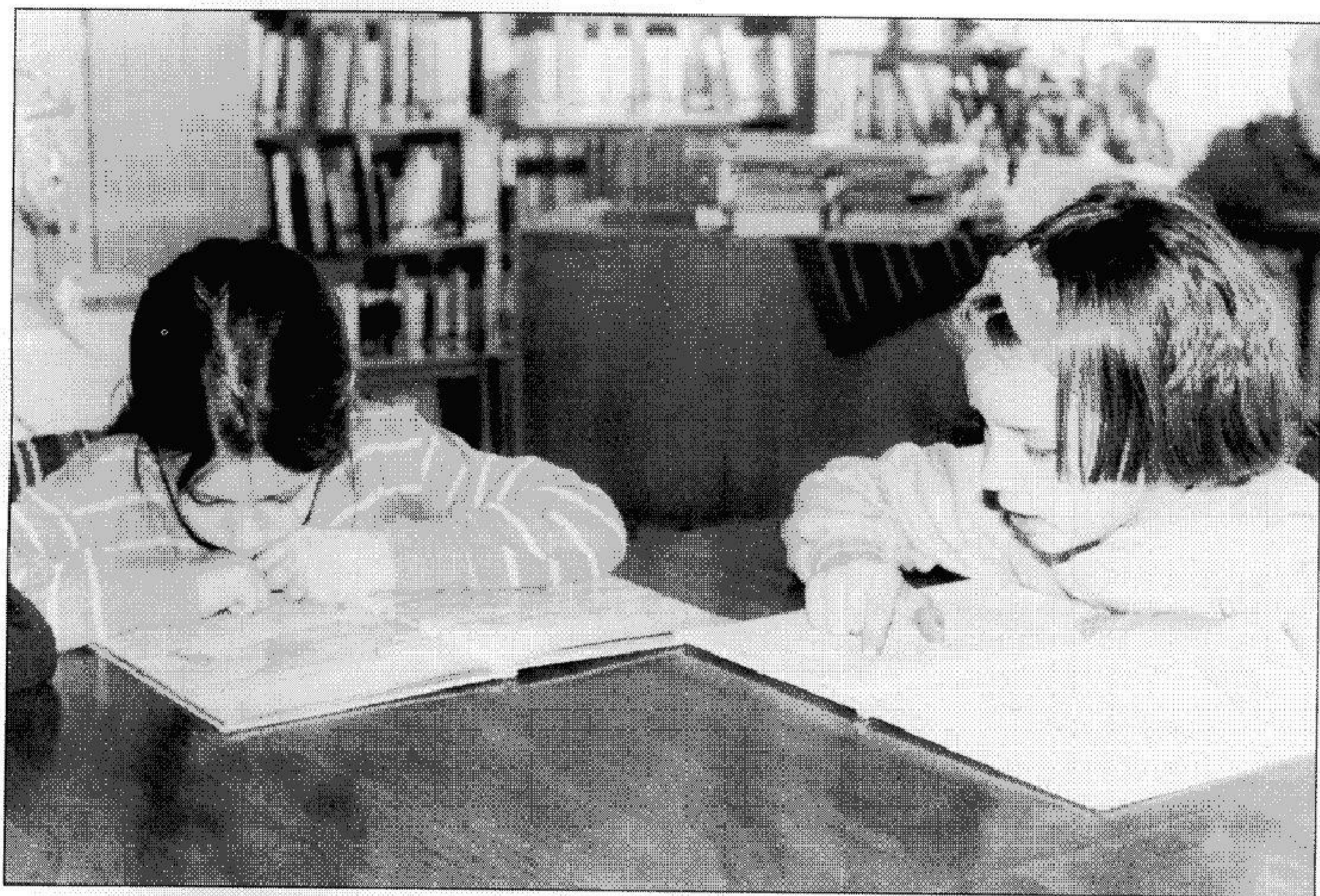
OKTATÓ FALITÁBLÁK

5 db-os sorozat az AIDS-ről 2000,-Ft

3 db-os sorozat a Szexuális felelősségtudatról 1200,-Ft

Megrendeléseiket az alábbi címre kérjük,
OKTKER Kft (NODUS Kiadó) 8200 Veszprém, Victor Hugo u. 3.

Könyvtári pillanatok

